

Till
Hägersten-Liljeholmens
stadsdelsnämnd

Verksamhetsberättelse och bokslut 2007

Förslag till beslut

1. Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd godkänner förslag till verksamhetsberättelse med bokslut för 2007.
2. Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd begär hos kommunstyrelsen att ombudgetera ej förbrukade medel med 1,1 mnkr för införande av ny vårdform inom socialpsykiatri.

Maria Mannerholm
Stadsdelsdirektör

Sammanfattning

Nämndens verksamhet har bedrivits utifrån kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål. Nämndens mål har i allt väsentligt uppfyllts under året. Nämnden visar för 2007 totalt ett nettounderskott jämfört med budget med 10,5 mnkr före resultatdispositioner och ett nettounderskott med 4,1 mnkr efter resultatdispositioner. I resultatet efter resultatdispositioner ingick ett underskott med 7,7 mnkr för anslag 1, varav 6,4 mnkr avser ökade omstruktureringskostnader i samband med bildandet av den nya förvaltningen samt ett överskott med 3,6 mnkr för anslag 2. Investeringsplanen visar ett överskott med 0,5 mnkr.

<i>Sammanfattande analys av nämndens verksamhet och ekonomiska utfall</i>	1
Sammanfattande analys.....	1
Nämndens arbete under året.....	3
<i>Staden ska vara en attraktiv plats för boende, företag och besök</i>	4
Verksamhet för barn och ungdom	4
Kultur och föreningsverksamhet	5
Stadsmiljöverksamhet	6
Samhällsbyggnad	7
Företagande	8
Arbetsmarknadsåtgärder	9
Ekonomiskt bistånd.....	10
Flyktingmottagande	12
<i>Valfriheten ska öka</i>	13
Förskoleverksamhet	13
Äldreomsorg.....	13
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning.....	14
Aktivitetsplaner	15
Avknoppning	16
<i>Skola för kunskap</i>	16
Grundskola och skolbarnomsorg.....	16
Särskola	18
Förskoleverksamhet	18
<i>Högre kvalitet i omsorgen</i>	20
Äldreomsorg.....	21
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning.....	26
Individ- och familjeomsorg, inkl. socialpsykiatri	27
<i>En trygg och snygg stad</i>	32
Individ- och familjeomsorg, inkl. socialpsykiatri	33
Ren, snygg och trygg utemiljö	34
Miljöfrågor	34
Medarbetarna.....	34
Ej verkställda beslut och domar	35
Tillgänglighet	35
<i>Ekonomisk hushållning och sänkt skatt</i>	35
Utfall jämfört med budget.....	37
Utfall jämfört med prognoser under året.....	40
Kostnads- och intäktsutveckling	42
Analys av balansräkning	44
Effekter och analys av beslutade åtgärder.....	45
Projektmedel	45
Projekt med intern finansiering.....	46
Projekt med extern finansiering	46

Stimulansbidrag - utbyggnad av lokaler	46
Resultatenheter	46
Investeringar.....	48
Personal	49
Kommunikation och IT	49
Riskhantering	50
<i>Övriga redovisningar</i>	<i>51</i>
Nyckeltal	51
Redovisning av kommunfullmäktiges uppdrag	51

Bilagor:

1. Uppföljning av handlingsplan för jämställdhet och mångfald
2. Uppföljning av internkontrollplan 2007
3. Projektsammanställning
4. Stadsledningskontorets blanketter
5. Nyckeltal
6. Uppföljning av kommunfullmäktiges mål
7. Uppföljning av ska-krav
8. Bokslut
9. Protokollsutdrag från nämndsammanträde 2008-02-14

Sammanfattande analys av nämndens verksamhet och ekonomiska utfall

Sammanfattande analys

Nämndens verksamhet har bedrivits utifrån kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål och kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdena. Nämndens mål har uppfyllts under året. Nämndens bidrag till att uppfylla kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområden beskrivs genom redovisningen av resultat och måluppfyllelse för nämndens mål samt uppföljning av övriga frågor. Frågor/ verksamhetsområden som efterfrågats specifikt i anvisningarna för verksamhetsberättelsen och som inte täcks av redovisningar under resultat och måluppfyllelse för nämndens mål eller under uppföljning av övriga frågor återfinns under rubriken särskilda redovisningar.

Nämnden visar för 2007 totalt ett nettounderskott jämfört med budget med 10,5 mnkr före resultatdispositioner och ett nettounderskott med 4,1 mnkr efter resultatdispositioner. I nettounderskottet med 4,1 mnkr efter resultatdispositioner ingick ett underskott med 7,7 mnkr för anslag 1, varav 6,4 mnkr avser ökade omstruktureringskostnader i samband med bildandet av den nya förvaltningen samt ett överskott med 3,6 mnkr för anslag 2. Efter hänsyn till de ökade omstruktureringskostnaderna visar nämndens verksamheter ett överskott med 2,3 mnkr efter resultatdispositioner.

Nettounderskottet består av i huvudsak av ökade kostnader för socialpsykiatri, stöd och service till personer med funktionsnedsättning, barn- och ungdomsverksamhet inom individ- och familjeomsorg och omstrukturering. I avvikelsen ingår också minskade kostnader för nämnd- och förvaltningsadministration, internränta, avskrivningar, förskoleverksamhet, kultur- och föreningsverksamhet samt ekonomiskt bistånd.

I samband med sammanslagningen av Hägerstens och Liljeholmens stadsdelsförvaltningar den 1 juli 2007 uppstod kostnader för omstrukturering med 9,0 mnkr. Kostnaderna bestod av tomgångshyror för de gamla förvaltningslokalerna, övertalighetskostnader, flyttkostnader och anpassningskostnader m.m. Stadsdelsnämnden fick en budgetjustering med 2,6 mnkr för omstruktureringskostnader. Resterande omstruktureringskostnader om 6,4 mnkr har nämnden försökt finansiera med överskott från verksamheterna. Efter resultatöverföring har 2,3 mnkr funnits för att täcka underskottet för omstrukturering. Ett underskott med 4,1 mnkr finns därmed kvar i bokslutet för år 2007. Under de närmast kommande åren leder omstruktureringen emellertid till väsentligt lägre kostnader. Redan 2008 beräknar nämnden kunna tillgodogöra sig effekterna av omstruktureringen genom lägre kostnader för i huvudsak administration och lokaler.

Investeringsplanen visar ett överskott med 0,5 mnkr. Överskottet avser minskade utgifter för förskjutningar med 0,3 mnkr för mindre investeringar och att investeringarna i

Botvidsparken gav 0,2 mnkr i lägre kostnader än beräknat.

Hägerstens stadsdelsnämnd visade för 2006 totalt ett underskott med 1,3 mnkr före resultatdispositioner. Efter resultatdispositioner redovisades ett överskott med 2,5 mnkr. Liljeholmens stadsdelsnämnd visade totalt ett överskott med 5,7 mnkr. Inga resultatdispositioner gjordes.

Staden ska vara en attraktiv plats för boende, företag och besök

Förvärvsfrekvensen har ökat under året och ekonomiskt bistånd har minskat. Halveringsmålet för ekonomiskt bistånd har uppfyllts. Alla barn som har sökt plats på kollo har fått erbjudande. Ett förslag till gemensam parkplan för Hägersten och Liljeholmen har tagits fram.

Valfriheten ska öka

En förskola har avknoppats under året. Flera alternativ erbjuds inom förskolan. Information har getts om vilka insatser och olika utförare som finns inom äldreomsorgen och stöd och service till personer med funktionsnedsättning. En korttidsvistelse/fritidsverksamhet för tonåringar med funktionsnedsättning har startat på Fruängens ungdomsgård.

Skola för kunskap

Arbetet med att öka andelen elever som lämnar grundskolan med minst betyget godkänd i kärnämnen samt utveckla metoder för att varje elev ska uppnå läroplanens mål har påbörjats. Målen om barngruppernas storlek och barnomsorgsgarantin har i huvudsak uppfyllts bl.a. genom att 21 nya avdelningar har öppnats.

Högre kvalitet i omsorgen

Projektet Kravmärkt yrkesroll har fortsatt under året. Den öppna träfflokalen Kravatten har gett yngre personer inom socialpsykiatrien sysselsättning och samvaro. En familjecentral har öppnats i Liljeholmen i samarbete med landstinget. Personer med samsjuklighet (s.k. dubbeldiagnos) har fått tillgång till ett specialiserat team på den integrerade beroendemottagningen Team Liljeholmsberget.

En trygg och snygg stad

I kvinnofridsprojektet Athena har utsatta kvinnor fått intensivt och kvalificerat stöd. Trygghetsvandringar har genomförts och det brottsförebyggande arbetet har vidareutvecklats tillsammans med lokala aktörer.

Ekonomisk hushållning och sänkt skatt

Nämnden har under 2007 hittat gemensamma lokaler för den nya förvaltningen. Redan 2008 beräknar nämnden kunna tillgodogöra sig effekterna av omstruktureringen genom lägre kostnader för i huvudsak administration. Den lägre kostnadsnivån beräknas gälla under de närmast kommande åren. Vid jämförelse av omstruktureringskostnader med andra stadsdelsnämnder som också har haft sammanslagning av förvaltningar måste beaktas att Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd har klarat av i stort sett alla omstrukture-

ringskostnader redan under år 2007. Inom förskoleverksamheten har antalet förskoleområden minskats från tio till nio vilket väntas leda till minskade kostnader per barn.

Nämndens arbete under året

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd har bestått av 13 ledamöter och 13 ersättare enligt följande:

Ledamöter

Abit Dundar (fp), ordförande
 Jan Wallman (s), vice ordförande
 Peter Jönsson (m)
 Johan Nilsson (m)
 Marita Liljeqvist (m)
 Anne Wompa (m)
 Lars Svärd (m)
 Sven Lindeberg (fp)
 Annika Johansson (s)
 Björn Sund (s)
 Helena Söderlind Paues (s)
 Kjell Marténg (v)
 Ylva Wahlström (mp)

Ersättare

Sverker Rudeberg (m)
 Louise Åstrand (m)
 Bengt Lindner (m)
 Peter Bacskay (m)
 Elisabet Stålhjem (m)
 Elisabet Abelsson (fp)
 Karolina Johansson (kd)
 Eva Fagerhem (s)
 Ulf Ekberg (s)
 Lowisa Anderzon (s)
 Michael Löhf (s)
 Carita Stenbacka Tenezakis (v)
 Jimmy Mannung (mp)

Stadsdelsnämnden har under 2007 haft 13 nämndsammanträden. Sammanträdena har varit öppna för allmänheten och inletts med ett öppet forum där medborgarna varit välkomna att ställa frågor och diskutera med politikerna i nämnden. Vissa sammanträden har även föregåtts av ett särskilt tema innan det formella sammanträdet börjat.

Social delegation

Stadsdelsnämnden utsåg en social delegation för handläggning av enskilda ärenden som bestått av fem ledamöter och fem ersättare. Sociala delegationen har haft 15 sammanträden under året.

Sociala delegationen har haft följande sammansättning:

Ledamöter

Sven Lindeberg (fp), ordförande
 Annika Johansson (s), vice ordförande
 Marita Liljeqvist (m)
 Anne Wompa (m)
 Björn Sund (s)

Ersättare

Johan Nilsson (m)
 Elisabet Abelsson (fp)
 Karolina Johansson (kd)
 Helena Söderlind Paues (s)
 Ylva Wahlström (mp)

Viktiga nämndärenden

Exempel på viktiga nämndärenden som handlagts under året utöver de ordinarie styr- och uppföljningsdokumenten (verksamhetsplan, kvalitetsgarantier, budgetärenden och verksamhetsberättelse) har varit:

- Strukturorganisation för Hägerstens och Liljeholmens stadsdelsförvaltningar
- Upphandling av jourverksamhet inom äldreomsorgen, städning av lokaler, ungdomsgårdar m.m.
- 9 detaljplaneförslag för byggande av bostäder i Aspudden, Fruängen, Gröndal, Västertorp och Årstadal
- Trafikutredning om Hägerstensvägen – remiss
- Beredningsplan för kris och katastrof
- 2 detaljplaneförslag för nybyggnation av förskolor, 4 inriktningsärenden för nya förskolor och 5 genomförandebeslut för nya förskolor samt utbyggnad och tillbyggnad av befintliga förskolor. Inom förskolan har totalt 21 nya avdelningar öppnat under året.
- Vårdgaranti samt riktlinjer för missbruks- och beroendevård
- Stödboende på Västertorps hotellhem
- Nytt inriktningsärende om Kastanjens äldreboende och Axelsbergs sjuhem och servicehus
- Policies och riktlinjer inom äldreomsorgen såsom äldreplan, valfrihetssystem och nya riktlinjer för biståndshandläggning

Staden ska vara en attraktiv plats för boende, företag och besök

Förvärvsfrekvensen har ökat under året och ekonomiskt bistånd har minskat. Halveringsmålet för ekonomiskt bistånd har uppfyllts. Alla barn som har sökt plats på kollo har fått erbjudande. Ett förslag till gemensam parkplan för Hägersten och Liljeholmen har tagits fram.

Verksamhet för barn och ungdom

Kommunfullmäktiges mål

- Staden ska tillhandahålla god fritidsverksamhet för barn och ungdomar.
- Kolloverksamhet ska finnas tillgänglig under sommarmånaderna.

Nämndens mål

1. Inför sommaren 2007 ska alla barn i åldrarna 9-16 år erbjudas plats på kollo.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

I Hägersten – Liljeholmens stadsdelsområde bor 4238 barn i åldern 9-16 år. Erbjudande om kollovistelse har skickats till alla i målgruppen. Totalt har 467 barn (Hägersten 217 och Liljeholmen 250) sökt och erbjudits kolloplats. Av de sökande har 427 (Hägersten 197, Liljeholmen 230) barn tackat ja till kolloplats. Antalet sökande och som tackat ja till

kolloplats är ungefär lika många i år som föregående år. Nämndens kostnader för sommarkoloniverksamhet uppgick till 581 000 kr.

Uppföljning av övriga frågor

Stadsdelsnämnden har tre bemannade parklekar: i Fruängen, Västertorp och Aspudden, varav den senare är en djurlek som drivs av privat entreprenör. Av de fem ungdomsgårdarna drivs vid årets slut två – i Fruängen och Mälarhöjden – av nämnden och de tre övriga - i Gröndal, Västberga och Aspudden – av privat entreprenör. Under året förlängdes entreprenadavtalet i avvaktan på den upphandling av driften av fyra av ungdomsgårdarna som påbörjades i oktober 2007. För Gröndals ungdomsgård bedömdes inte någon förnyad upphandling vara aktuell, eftersom bygglovet för de nuvarande lokalerna inte kommer att förlängas efter 2008. Fruängens ungdomsgård är samlokaliserad med Fruängsskolans resursgrupp och med förvaltningens ungdomsstöd. Under året har en ny verksamhet med kortidsvistelse för ungdomar med funktionsnedsättning startat på ungdomsgården.

Kultur och föreningsverksamhet

Kommunfullmäktiges mål

- Det lokala kulturutbudet i staden ska stärkas och utökas för att öka tillgängligheten till kulturen.
- Alla barn och ungdomar i stadsdelsnämndsområdet ska ges möjlighet att uppleva och själva utöva olika former av kultur.

Nämndens mål

1. Utveckla den lokala kulturen i samverkan med kulturnämnden, det fria kulturlivet och föreningar.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

Det lokala kultur- och föreningslivet har kunnat ansöka om verksamhetsbidrag och arrangörstöd för kulturaktiviteter. Förvaltningen har annonserat om denna möjlighet i lokalpressen. Bidrag har beviljats 48 lokala föreningar/organisationer. Majoriteten av dessa verksamheter är riktade till äldre. Under året har nya riktlinjer tagits fram för bidragsgivning till lokala föreningar och organisationer.

2. Målet har uppfyllts.

Förskolorna redovisar i enheternas verksamhetsberättelser för 2007 vilka möjligheter till att uppleva och själva utöva kultur som givits barn i den egna förskolan.

Uppföljning av övriga frågor

Förskolorna i Hägersten- Liljeholmen arbetar aktivt för att ge alla barn inom verksamheten möjlighet att uppleva och själva utöva olika former av kultur. Under våren utarbetas en plan för den fortsatta samordningen av kulturaktiviteter inom verksamheten. Försko-

lorna redovisar i verksamhetsberättelsen för 2007 vilka möjligheter till att uppleva och själva utöva kultur som givits barn i den egna förskolan. Stadsdelens föreningsbidrag ger möjlighet att erbjuda kulturaktiviteter till barn- och ungdomsverksamhet.

Stadsdelsnämnden har erbjudit medborgarna lättillgänglig konsumentvägledning genom att ha en heltidsanställd konsumentvägledare som funnits tillgänglig dagligen. Konsumentvägledaren har under året erbjudit sina tjänster till samtliga 9:e klasser inom stadsdelsområdet och varit ute i majoriteten av dessa och informerat om konsumenträttigheter. Även andra verksamheter och organisationer har erbjudits information och besök. Konsumentinformation har också givits i lokaltidningen, genom informationsmaterial tillgängligt i stadsdelens reception samt på stadsdelens hemsida.

Särskilda redovisningar

Projektet ”Talang över gränser” är ett samarbete mellan stadsdelsförvaltning, skola och föreningar, sammanslutning eller organisationer som arbetar med kultur i någon form. Idén är att genom kulturaktiviteter låta barn och unga mötas över områdesgränser vilket blir möjligt om skolorna organiserar mötena och föreningarna ordnar aktiviteterna. Genom projektet stärks kontakten mellan skolorna och det lokala föreningslivet som då ges en god chans att få fler medlemmar, utökad verksamhet och lättare att verka i området. Cirka 175 elever har fått prova på kulturaktiviteter i skolan. Projektet har under 2007 lockat åtta nya föreningar, som arbetar med olika kulturaktiviteter, till att arbeta i området. Stadsdelsförvaltningen samverkar med föreningslivet som initiativtagare, projektägare och projektadministratörer.

Stadsmiljöverksamhet

Kommunfullmäktiges mål

- Säkra möjligheterna till lokalt inflytande över angelägna stadsmiljöfrågor.

Nämndens mål

1. En gemensam parkplan för Hägerstens- Liljeholmens stadsdelsområde ska arbetas fram under år 2007. Innan parkplanen fastställs ska samråd med medborgarna ha skett.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

Under 2007 togs en parkplan fram för Hägersten – Liljeholmens stadsdelsområde. Planen behandlades i stadsdelsnämnden i januari 2008. Allmänheten har beretts tillfälle att lämna synpunkter på parkplanen, dels vid ett samrådsmöte och dels via förvaltningens hemsida där förslaget till parkplan har funnits tillgängligt. Förslaget har även funnits i förvaltningens reception för påseende och möjligheter att lämna synpunkter. Vidare har förvaltningens egna förskoleverksamheter, nämndens råd, närpolisen, det lokala forumet för ungdomar ”Media-re-Agera” samt stadsbyggnads- och trafikkontoret givits information om

planen samt möjligheter att lämna synpunkter. Några synpunkter har berört andra frågor vilka inte omfattas av parkplanen, t. ex parkeringsplatser.

Övriga frågor

Ansvar för gator, städning och snöröjning överfördes från stadsdelsnämnderna till trafik- och renhållningsnämnden fr.o.m. den 1 januari 2007. Under en övergångsperiod hanterades bygglov, gatuskötsel och markupplåtelse av stadsdelsnämnden på uppdrag från trafik- och renhållningsnämnden samt stadsbyggnadsnämnden.

Särskilda redovisningar

Skötseln av stadsdelens parker och grönområden har skötts i enlighet med stadens parkprogram och trädplan.

Under 2007 har etapp 1 av upprustning av Johannisdalsparken Mälarhöjden genomförts. Upprustningen fortsätter under 2008 och 2009. Trappa vid klubbbacken har renoverats. I parkleken "Lugnet" har bollplanen belagts med konstgräs och projektering för skateboardanläggning och mer lekutrustning samt grillplats påbörjats. Dessa arbeten drivs av Exploateringskontoret med grönkompensationspengar och färdigställs under 2008. Botvidsparken i Aspudden har byggts om under 2007 för investeringspengar.

Medborgarnas inlämnade synpunkter beaktas fortlöpande inom den ordinarie verksamheten. Medborgarnas önskemål överskrider dock de ekonomiska medlen varför stadsdelsförvaltningen prioriterar inkomna önskemål. Säkerhet på lekplatser och framkomlighet utmed parkvägar prioriteras högt liksom farliga träd som riskerar falla ned.

Samhällsbyggnad

Kommunfullmäktiges mål

1. Förenkla stadens egen process. Målet är att halvera tiden från start till färdig detaljplan.

I budget 2007 för Stockholms stad anges att planering för kommunala verksamhetslokaler och nya förskolor är angeläget i arbetet med att öka bostadsbyggandet.

Nämndens mål

1. Genom information om pågående planprojekt och som mottagare av synpunkter på dessa bidra till en effektivare planprocess.
2. Prognoser från Utrednings- och statistikkontorets (USK), medborgarnas behov, den faktiska byggtakten och andra påverkansfaktorer ska analyseras och sammantaget bilda underlag för utbyggnad av den kommunala servicen.
3. Mark ska reserveras för förskola i detaljplaner, en inventering av möjliga platser för paviljonger och möjliga kommersiella lokaler ska genomföras.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

Information om planförslag och samrådsmöten visas på förvaltningens hemsida. Inkomna synpunkter tas emot och redovisas för stadsdelsnämnden i samband med att remissyttrandet för planförslag behandlas i nämnd.

2. Målet har uppfyllts.

Förvaltningen har under året arbetat med att utveckla sina metoder för att prognostisera antalet barn för vilka efterfrågas förskoleplats. Variabler som ingår i förvaltningens prognos är utrednings- och statistikkontorets befolkningsprognos, uppgifter om nybyggda bostäder och uppskattningar av andelen barn i åldern 1 till 5 år som efterfrågar plats. Det finns ett behov att kontinuerligt utveckla modellen.

3. Målet har uppfyllts.

I samtliga detaljplaneärenden inom stadsdelen lämnar förvaltningen begäran om lokaler/mark till förskola där efterfrågan så kräver. I dialog med exploaterings-, stadsbyggnadskontoret och byggherrar undersöks sedan möjliga lösningar för förskola inom respektive planområde.

Företagande

Kommunfullmäktiges mål

1. Staden ska vara en attraktiv plats för boende, företag och besökare.

Nämndens mål

1. Stadsdelsnämnden ska utveckla ett partnerskap mellan privata och offentliga aktörer med särskild tonvikt på att fördjupa och utveckla de s.k. kreativa näringarna.

Kreativa näringar är ett samlingsbegrepp för tretton olika näringar med den gemensamma nämnaren att de har sitt ursprung i individuell kreativitet, kunnande och talang och har potential att bidra till tillväxt.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

Under året har Hägersten-Liljeholmen stadsdelsförvaltning med stöd av Stockholm Business Region tagit fram en EU-ansökan ”Creative Metropoles”, om hur vi kan stimulera de kreativa näringarnas framväxt, som lämnats in till INTERREG IVC programmet. Ansökan görs tillsammans med städerna Riga, Helsingfors, Oslo, Tallin, Vilnius, Warszawa inom BaltMet nätverket samt Birmingham, Amsterdam och Barcelona.

Stadsdelsförvaltningen har därutöver uppmärksammat potentialen i området vid Telefonplan och de kreativa näringarna samt uppvaktat företag och presenterat områdets resurser vid seminarier och möten i syfte att bilda ett kluster vid Telefonplan. Förvaltningen har

bjudit in en bred representation med koppling till utvecklingen av Telefonplan och de kreativa näringarna till dialog.

Samtliga initiativ har uppfattats som mycket värdefulla av de representanter som förvaltningen varit i kontakt med. De samlade aktiviteterna har fungerat som en start på en process för att utveckla partnerskap och ett stöd för utvecklingen av de kreativa näringarna. Som en följd har bl.a. Stockholm Business Region beslutat att starta ett Visionsarbete för Telefonplan under 2008.

Utöver arbetet vid Telefonplan har stadsdelsförvaltningen mött företagsgrupper i Liljeholmen, Fruängen, Västberga och Västertorp. Förvaltningen har bistått företagsgrupperna genom att arrangera möten med aktörer som verkar i området, samrått om planer och uppmuntrat företagen att ta del av stadens utbud och service. Detta har enligt deltagarna betydligt underlättat kontakterna med Stockholm stad, förbättrat skötsel av utemiljön i området samt ökat trivseln och tryggheten i centrumbildningar.

Arbetsmarknadsåtgärder

Kommunfullmäktiges mål

- Öka förvärvsfrekvensen.
- Minska arbetslösheten bland ungdomar.
- Öka andelen som arbetar i privat sektor.

Nämndens mål

1. Öka förvärvsfrekvensen, särskilt bland ungdomar, i stadsdelsområdet

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

Arbetslösheten har minskat i stadsdelsområdet, både bland befolkningen som helhet och bland ungdomar 18-24 år.

Åldersgrupp	Juli 2007, Antal personer	Jämfört med juli 2006, antal personer	Juli 2007, procent av befolkningen	Juli 2006, procent av befolkningen
16-64 år	1099	-495	2,5	3,7
18-24 år	122	-35	2,5	3,4

Av de 218 ungdomar som avslutades från Jobbcentrum under året hade 77 fått arbete och 9 hade börjat studera. Av de resterande avslutades 79 därför att de uteblivit från verksamheten, för övriga är avslutsorsaken inte känd.

Under första halvåret 2007 kunde 16-18-åringar som inte gick i gymnasiet eller arbetade få hjälp från Navigatorcentrum (NC) att hitta lämplig utbildning eller annan sysselsätt-

ning. Från och med den 1 juli 2007 ansvarar utbildningsförvaltningens gymnasiesluss för att identifiera och kontakta dessa ungdomar och för att erbjuda dem vägledning, kartläggning och utbildning. Stadsdelsförvaltningens ansvar för ungdomarna består i att informera föräldrarna om att de är välkomna att ta kontakt med barn- och ungdomsenheten om de önskar diskutera situationen.

Uppföljning av övriga frågor

Både arbetslösa ungdomar och andra arbetslösa som ansökt om ekonomiskt bistånd har hänvisats till Jobbcentrum, där stadsdelsförvaltningarna i sydväst samarbetat med arbetsförmedlingen och andra som kan erbjuda arbete eller insatser som kan leda till arbete. Under året fanns på Jobbcentrum en studie- och yrkesvägledare med uppdrag att hjälpa ungdomar till lämpliga utbildningar.

Jobbcentrum har förmedlat kontakt direkt mellan arbetssökande och privata och offentliga arbetsgivare med rekryteringsbehov. Samarbete har även funnits med bemanningsföretag.

Nämndens anslag till arbetsmarknadsåtgärder har till största delen använts till insatser i form av t.ex. offentligt skyddat arbete (OSA) för personer med olika slags arbetshinder. Under året avslutades nio OSA-anställningar pga. att förvaltningen inte kunde täcka de högre kostnader som uppstod när arbetsförmedlingen fick minskat anslag för sådana anställningar. Av dem som avslutades har två fått annat arbete, övriga har annan insats eller är arbetslösa.

De som hänvisats till Jobbcentrum har följts upp genom sina individuella handlingsplaner och genom att en socialsekreterare varit på Jobbcentrum en halvdag per vecka.

Särskilda redovisningar

Feriearbeten för ungdomar

Nämndens kostnader för feriearbeten för ungdomar uppgick till 354 000 kr. Under året har 179 ungdomar haft feriearbete.

Ekonomiskt bistånd

Kommunfullmäktiges mål

- Alla som idag är socialbidragsberoende på grund av arbetsbrist ska garanteras insats inom fem dagar.

Nämndens mål

1. Alla som idag är beroende av ekonomiskt bistånd på grund av arbetsbrist ska garanteras insats inom fem dagar.
2. Behovet av ekonomiskt bistånd ska minska och bidragstiden förkortas.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

Alla som ansökt om ekonomisk bistånd pga. arbetslöshet har fått tid på Jobbcentrum inom fem dagar från det att personen kontaktat stadsdelsförvaltningen och före besöket hos socialsekreterare.

2. Målet har uppfyllts.

I januari 2007 var det 554 hushåll i Hägersten-Liljeholmens stadsdelsområde som fick ekonomiskt bistånd. I december 2007 hade antalet minskat med 92 till 462 hushåll. Det totala antalet bidragshushåll under året var 1 230, en minskning med 269 hushåll jämfört med år 2006.

Under 2006 fanns 301 hushåll som haft bidrag mer än nio månader. Under 2007 var motsvarande siffra 279 hushåll. Av dessa långvariga bidragshushåll fick 13 hushåll egen försörjning under 2007 mot 12 under 2006.

Av bidragshushållen i december 2007 var 74 % hushåll utan barn. Ensamföräldrarna utgjorde 20,5 % av hushållen och 5,4 % var par med barn.

Bland de hushåll som fick ekonomiskt bistånd under 2007 fanns varje månad cirka 100 hushåll, som varit beroende av ekonomiskt bistånd under fyra år eller mer. De flesta av dessa är personer som också är aktuella vid förvaltningens vuxenhet och står långt från arbetsmarknaden.

Antalet bidragstagare med arbetslöshet som försörjningshinder minskade under året med 23 personer, från 237 per månad år 2006 till 214 per månad år 2007. Antalet bidragstagare med försörjningshinder SFI-studie minskade från 46 till 12 per månad.

Medelbidraget per hushåll har minskat från 6 863 kr per månad under 2006 till 6 759 kr per månad under 2007. Det totala utbetalda ekonomiska biståndet var under 2007 43,4 mnkr mot 51,5 mnkr under 2006.

Uppföljning av övriga frågor

Antalet vuxna personer som är beroende av ekonomiskt bistånd har minskat ytterligare under året till följd av ett strukturerat arbetssätt, ett gott arbetsmarknadsläge och ett intensivt samarbete med Jobbcentrum. Målet att halvera antalet bidragstagare jämfört med år 1999 är nu uppnått i och med att antalet bidragstagare under 2007 var 49,9 % av 1999 års siffror (jämfört med 55,2 % för staden som helhet).

Förvaltningens huvudsakliga arbete med personer som söker ekonomiskt bistånd syftar till att i samverkan med den enskilde hitta vägar till egen försörjning.

På Jobbcentrum utreds vad personen gjort för att hitta ett arbete och vilket slags arbete som han/hon kan tänka sig. Den arbetssökande får också förslag på arbete eller annan sysselsättning som personen kan söka omedelbart. Den som inte lyckas få arbete kan få

arbetsträning eller annat som kan hjälpa personen att närma sig ett inträde i arbete. Den som behöver förbättra sina kunskaper i svenska språket kan få språkpraktik.

Personer som ansöker om ekonomiskt bistånd pga. psykosociala eller medicinska skäl erbjuds insatser från andra enheter inom förvaltningen eller från andra myndigheter. Förvaltningen har ett nära samarbete med försäkringskassan, arbetsförmedlingen och vårdcentraler i ärenden med diffusa arbetshinder samt om personer som fått avslag på sjukpenning eller sjuk- eller aktivitetsersättning. Under året har ett nytt samverkansavtal ”Brännsam” tecknats med Försäkringskassan Huddinge. Reglerad samverkan finns även med Försäkringskassan Söder. Förvaltningen har också kontakt med förtroendeläkare som hjälper till med bedömning av lämpliga insatser.

Flyktigmottagande

Kommunfullmäktiges mål

- Andelen nyanlända flyktingar som har arbete inom introduktionsperioden ska öka i jämförelse med 2006 års utgång.
- Andelen invandrare som har praktik/arbete kombinerat med svenskundervisning ska öka i jämförelse med 2006 års utgång.

Nämndens mål

1. Andelen nyanlända flyktingar som har arbete inom introduktionsperioden ska öka i jämförelse med 2006 års utgång.

Resultat och måluppfyllelse

1. Resultat och måluppfyllelsen är svår att bedöma efter sättet att redovisa uppgifter i datasystemet Flykt har ändrats.

Under 2006 angavs avslutsorsaken ”okänd” för 37 % av personerna, medan motsvarande siffra 2007 endast var 5 %. Detta har inverkat på övriga siffror, då både andelen ”självförsörjande” och andelen ”inte självförsörjande” ökat mellan åren. År 2007 rapporterades 22 personer (29 %) som självförsörjande och 51 personer (66 %) som inte självförsörjande. För 2006 var siffran för självförsörjande 10 personer (22 %) och för icke självförsörjande 19 personer (41 %). Under sommaren 2007 avslutades ganska många från introduktionen som bodde i Elektravägens genomgångsbostäder. En del var då delvis självförsörjande. Andra hade stora hälsoproblem och var inte självförsörjande.

Uppföljning av övriga frågor

Ett intensivt arbete med de personer som har introduktionsersättning ger dem möjlighet att komma ut i egen försörjning och/eller flytta till permanent boende i annan stadsdel.

Förvaltningens flyktingsekreterare upprättar individuella introduktionsplaner, som tar hänsyn till behoven av de särskilda insatser som flyktingen kan ha till följd av t.ex. funktionsnedsättning. Introduktionen innehåller samhällsinformation, heldagsaktivitet med SFI och yrkespraktik genom Jobbcentrum för flyktingarna. De som har sociala eller medi-

cinska arbetshinder har fått hjälp att komma närmare arbetsmarknaden genom förvaltningens samarbete med förtroendeläkare och kontakter med sjukskrivande läkare.

Valfriheten ska öka

En förskola har avknoppats under året. Fler alternativ erbjuds inom förskolan. Information har getts om vilka insatser och olika utförare som finns inom äldreomsorgen och stöd och service till personer med funktionsnedsättning. En korttidsvistelse/fritidsverksamhet för tonåringar med funktionsnedsättning har startat på Fruängens ungdomsgård.

Förskoleverksamhet

Kommunfullmäktiges mål

- Föräldrarnas valfrihet ska öka genom fler alternativ i barnomsorgen.

Nämndens mål

1. Stadsdelsnämnden ska redan under våren 2007 ta initiativ till att skapa alternativa barnomsorgsformer inom stadsdelen, exempelvis flerfamiljssystem.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

Arbetet med att öka föräldrarnas valfrihet vid valet av barnomsorg har pågått inom stadsdelen under 2007. Föräldrar har erbjudits olika former av barnomsorg, familjedaghem, flerfamiljssystem, förskolor. Såväl privat som kommunala alternativ finns.

Äldreomsorg

Kommunfullmäktiges mål

- Valfriheten för äldre ska öka jämfört med föregående år.
- Äldre och deras anhöriga ska få tillgång till bättre information om möjligheter och specifika hjälpinsatser.

Nämndens mål

1. Äldre och anhöriga ska få en tydlig och bra information om äldreomsorgens olika hjälpinsatser och utförare, så att den enskilde ges ökade möjligheter att själv välja.

Uppföljning av nämndens mål

1. Målet har uppfyllts.

De äldre har informerats om möjligheten att välja hemtjänstutförare inom kundvalsmodellen. Bl.a. har Beställarenheten tagit fram en katalog där hemtjänstutförarna som de äldre kan välja mellan presenteras. Beställarenheten har omorganiserats i fyra team, samt ett team med fyra vårdplanerare. Detta för att bättre kunna möta brukarnas behov och för att ge ökad tillgänglighet. Brukarundersökning/fokusgrupper, för uppföljning av brukarnas synpunkter på tillgänglighet och information, har inte varit möjligt att genomföra under

2007 pga. omorganisation och sammanslagningen. Enheten har fokuserat på att ta fram rutiner och starta arbetsgrupper för olika utvecklingsområden, bl.a. att ta fram ett gemensamt informationsmaterial och samordna rutinerna för informationshanteringen. Den interna uppföljningen visar att äldreomsorgens samtliga utförarverksamheter har egna informationsbroschyrer. Visst behov finns av uppdatering i och med sammanslagningen av förvaltningarna.

Uppföljning av övriga frågor

Förvaltningen har under året i samverkan med landstingets vårdcentraler tagit fram en gemensam informationsfolder, en ABC över vård, omsorg, föreningsverksamhet och andra förebyggande insatser. Foldern kommer att skickas ut under våren 2008, till alla äldre över 75 år i stadsdelen Hägersten-Liljeholmen. Samverkan om en gemensam ”Äldrelots” har också pågått. Äldre över 75 år ska kunna ringa ett telefonnummer för information, hjälp och service.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Kommunfullmäktiges mål

- Valfriheten för funktionshindrade ska öka jämfört med föregående år.

Nämndens mål

1. Den enskilde ska ha valfrihet inom ramen för beviljat bistånd.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

Insats	Antal 2007	varav privat, antal 2007	Andel privat, 2007	Andel privat 2006
Hemtjänst	115	59	51%	44%
Gruppbostad (LSS)	104	18	17%	20%
Daglig verksamhet (LSS)	139	31	22%	26%

När det gäller insatsen hjälp i hemmet har brukaren möjlighet att välja utförare enligt Stockholms stads kundvalsmodell. Brukare under 65 år tar ofta aktiva beslut i val av utförare. Hälften av alla aktuella klienter valde under december 2007 privata utförare. Insatser enligt LSS finns främst inom kommunal regi. De flesta privata utförare har profilerat sig med särskild spetskompetens som gäller förhållandevis snäva målgrupper.

Färre brukarundersökningar än normalt har genomförts under 2007 pga. arbete med sammanslagning av förvaltningarna. Planering för mer omfattande undersökningar som ska ske under 2008 har dock gjorts under 2007.

Uppföljning av övriga frågor

Förvaltningen har under år 2007 kunnat erbjuda insatser till exempel i form av kontaktperson, daglig verksamhet, sysselsättning och boendestöd till de funktionshindrade som ansökt om en sådan insats.

För att erbjuda bästa möjliga boende för personer som tillhör personkrets 1 och 2 enligt LSS samverkar stadsdelsförvaltningarna i Hägersten-Liljeholmen, Skärholmen och Älvsjö i en förmedlingsgrupp, som förmedlar lägenheter inom förvaltningarnas gruppbestäder. Under 2007 förmedlades fjorton lägenheter, varav nio till personer från Hägersten-Liljeholmens stadsdelsområde.

Under året startade en korttidsverksamhet för ungdomar med funktionshinder på Fruängens ungdomsgård. Verksamheten, som har öppet varannan lördag, erbjuder olika former av aktiviteter i grupp för ungdomar med utvecklingsstörning respektive neuropsykiatriska funktionshinder. Verksamheten har rönt stor uppskattning av både ungdomarna och deras föräldrar.

Nyttillkommet under året är också Nätverket, en yrkesgrupp med data- och mediainriktning för personer som har rätt till insatser enligt LSS. Nätverket fungerar även som helpdesk och erbjuder datautbildning för personal inom stadsdelsförvaltningen .

Fixargruppen i Midsommarkransen har arbetstagare som med stöd av personal hjälper gamla med sådana sysslor i hemmet som kan innebära risk för fallolyckor. Verksamheten har permanentats under 2007. Vid Fruängens yrkesgrupp, som finns på Fruängsgårdens äldreboende, erbjuds lärlingsuppgifter inom hantverks- och vaktmästarsysslor och transporter.

Arbetstagare som vill prova annat än daglig verksamhet får hjälp genom Steget framåt att komma ut i praktik på olika reguljära arbetsplatser.

I samband med att förvaltningen lämnade sina lokaler i Västertorp blev det nödvändigt också för Glasade gångens dagliga verksamhet att flytta därifrån. I väntan på att de nya permanenta lokalerna vid Telefonplan skulle bli färdiga har verksamheten varit tillfälligt inrymd i ett av förvaltningens servicehus.

Aktivitetsplaner

Tidpunkten för upphandlingen av de socialpsykiatriska stödbostäderna är framskjuten p.g.a. eventuellt tillkommande stödbostäder. Den framtida organisationen måste vara klar innan konkurrensutsättning lämpligen kan göras. Upphandlingen av personliga ombud kommer att genomföras av socialtjänstförvaltningen till 2009. Inom gruppbestäderna och de dagliga verksamheterna behöver organisationen ses över inför konkurrensutsättning. Upphandling av övriga verksamheter i aktivitetsplanen fortskrider som planerat.

Avknoppning

Stadsdelsförvaltningen har bjudit in Förnyelseavdelningen, kansliet för avknoppning till ett chefsforum där chefer informerades om mål och verktyg för avknoppning. Samtliga avdelningar har träffat kontaktpersonen som fångat upp och informerat om aktuella frågor. All personal har bjudits in till avknoppningskansliets seminarier, starta eget utbildningar och konsultationer via e-post och intranätet. Stadsdelsförvaltningen har upprättat förvaltningsrutiner som stöd för avknoppningsprocessen. Förvaltningen har vid förfrågan fungerat som stöd för intresserade i avknoppningsprocessen.

I Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning har en förskola avknoppats. Nämnden har inte beslutat att avslå någon avknoppning. Ingen upphandling har avslutats där medarbetare som bildat företag lagt anbud.

Intresset från anställda i Hägersten- Liljeholmen har visats genom att 41 personer har deltagit i informationsseminarierna och 15 personer har deltagit i starta eget utbildningar som avknoppningskansliet har arrangerat.

Skola för kunskap

Arbetet med att öka andelen elever som lämnar grundskolan med minst betyget godkänd i kärnämnen samt utveckla metoder för att varje elev ska uppnå läroplanens mål har påbörjats. Målen om barngruppernas storlek och barnomsorgsgarantin har i huvudsak uppfyllts bl.a. genom att 21 nya avdelningar har öppnats.

Grundskola och skolbarnomsorg

Kommunfullmäktiges mål

- Skolans huvuduppgift ska vara att förmedla kunskap.
- Andelen elever som lämnar grundskolan med behörighet till gymnasiet ska öka jämfört med föregående läsår.
- En omfattande satsning på läsning ska genomföras i lågstadiet.
- Elevernas kunskaper ska utvärderas tidigare genom prov, skriftliga omdömen och betyg.
- Skolket i grundskolan ska minska jämfört med föregående läsår.
- Lärares befogenheter att ingripa mot oordning och kränkningar ska öka och tydliggöras.
- Mobbning ska minska genom ett stadsövergripande arbete och likabehandlingsplaner på alla skolor.
- Lärarkretsens status och attraktionskraft ska höjas.
- Stockholms stad ska endast tillsvidareanställa behöriga lärare.
- Skolpengens andel av grundschablonen ska uppgå till minst 70 %.
- Alla elever i skolår F-6 ska erbjudas en stimulerande och trygg skolbarnomsorg.

Nämndens mål

1. Skolorna ska öka andelen elever som lämnar grundskolan med minst betyget godkänd i kärnämnen.
2. Skolorna ska utveckla metoder för att varje elev ska uppnå läroplanens mål.
3. Skolorna ska dokumentera elevernas frånvaro så att elevernas skolök kan redovisas och följas över tid samt tar fram åtgärder för att minska skolket.
4. Skolorna ska arbeta aktivt och förebyggande mot mobbning för att öka elevernas trygghet och säkerhet inom skolan.
5. Alla elever i skolår F-6 ska erbjudas en trygg, säker och stimulerande skolbarnsomsorg.
6. Stadsdelsnämnden ska verka för att underlätta överföringen av ansvaret för skolan till utbildningsnämnden.
7. Stadsdelsnämnden ska tillsammans med utbildningsnämnden utarbeta riktlinjer för att kunna erbjuda föräldrar skriftliga omdömen om elevens kunskapsutveckling fr.o.m. årskurs 1 med start höstterminen 2007.

Resultat och måluppfyllelse

Resultat och måluppfyllelsen för grundskola och skolbarnsomsorg slutredovisades i tertiärrapport 2. Målen för skolan beräknas vara uppfyllda för första halvåret då stadsdelsnämnden ansvarade för grundskoleverksamheten.

1. Arbetet med att öka andelen elever som lämnar grundskolan med minst betyget godkänd i kärnämnen samt utveckla metoder för att varje elev ska uppnå läroplanens mål har påbörjades inom stadsdelens skolor under första halvåret 2007.
2. Se ovan.
3. Skolorna påbörjade under första halvåret arbetet med att utveckla metoder för att dokumentera elevernas frånvaro, minska skolök samt förekomsten av mobbning.
4. Se ovan.
5. Skolbarnsomsorgen påbörjade arbetet med att skapa tydligare och uppföljningsbara mål inom verksamheten. Syftet är att öka kvaliteten inom den pedagogiska verksamheten.
6. Stadsdelsnämnden arbetade aktivt för att underlätta överföringen av ansvaret för skolan till utbildningsnämnden. Stadsdelsförvaltningen bistod utbildningsförvaltningen med sammanställningar av olika slag som genomförts i samarbete med stadsdelens skolor.
7. Skolorna påbörjade tillsammans med utbildningsförvaltningen arbetet med att utarbeta riktlinjer för att kunna erbjuda föräldrar skriftliga omdömen om elevens kunskapsutveckling fr.o.m. årskurs 1 med start höstterminen 2007.

Uppföljning av övriga frågor

Stadsdelens skolor har arbetat med att förmedla kunskap. Särskilda lässatsningar har gjorts särskilt riktad mot de första skolåren, bl.a. med läsutvecklingsscheman (LUS). Skolorna har deltagit i utvecklingsarbete om ”natur och teknik för alla”(NTA), för att öka elevernas intresse inom området och locka fler ungdomar att välja naturvetenskapliga och tekniska utbildningar i framtiden. Individuella utvecklingsplaner används för att följa elevens utveckling och lärande över tid. Skolorna har arbetat hälsofrämjande, för att förebygga och motverka kränkande handlingar och oordning. Samverkan med andra aktörer med helhetssyn på barns utveckling och lärande, ett aktivt arbete bl.a. med att förankra likabehandlingsplan och att upptäcka och stödja barn i behov av särskilt stöd, har varit viktiga delar i detta arbete. Samverkan om lokaler har skett mellan utbildningsnämnd och stadsdelsnämnd. Stadsdelsnämnden har underlättat överföringen av skolans verksamheter till utbildningsnämnden

Särskola

Kommunfullmäktiges mål

- Särskoleelever ska ha samma rätt att välja skola som andra elever.
- Fler speciallärare ska anställas.
- Utbildningen i särskolan ska vara anpassad till elevens förmåga och behov av utmaningar.

Nämndens mål

1. Särskoleelever ska ha samma rätt att välja skola som andra elever.
2. Särskolan ska aktivt arbeta för att anpassa utbildningen till den enskilda elevens förutsättningar och behov av utmaningar.
3. Stadsdelsnämnden ska aktivt arbeta för att anställa fler speciallärare inom särskolan.

Resultat och måluppfyllelse

Resultat och måluppfyllelsen för särskola slutredovisades i tertialrapport 2. Målen för särskolan beräknas vara uppfyllda för första halvåret då stadsdelsnämnden ansvarade för grundskoleverksamheten.

Uppföljning av övriga frågor

Ansvaret för särskola fördes över till utbildningsnämnden fr.o.m. 1 juli 2007. Stadsdelsnämnden har arbetat för att underlätta överföringen av ansvaret för särskolan till utbildningsnämnden.

Förskoleverksamhet

Kommunfullmäktiges mål

- Antalet barn i småbarnsgrupperna (1-3 år) bör som mest vara 14 barn och för de äldre barnen (4-5 år) som mest 18 barn.
- Andelen förskollärare i barnomsorgen ska öka.

Nämndens mål

1. Stadsdelsnämnden ska erbjuda alla barn förskoleplats inom tre månader i enlighet med Stockholms stads platsgaranti.
2. Antalet barn i småbarnsgrupperna (1-3 år) bör vara som mest 14 barn och för de äldre barnen (4-5 år) som mest 18 barn.
3. Andelen förskollärare i förskolan ska öka.
4. Förskolorna ska arbeta medvetet med ett aktivt och språkutvecklande arbetssätt.
5. Förskolorna ska arbeta medvetet med att utveckla jämställdhetsarbetet.
6. Förskolorna ska kartlägga risk- och skyddsfaktorer i förskolan för att främja barnens hälsa.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har i huvudsak uppfyllts.

Ett aktivt arbete har bedrivits för att uppfylla målet med att erbjuda förskoleplats inom tre månader i enlighet med Stockholms stads platsgaranti trots det stora tillskottet på nya förskolebarn. Stadsdelen har utökat sin förskoleverksamhet med 21 nya avdelningar under 2007 och 211 fler förskolebarn har tillkommit under året.

I Liljeholmens stadsdelsförvaltning kunde inte platsgarantin hållas för sammanlagt 7 barn under första tertialen. Dessa 7 barn fick vänta ytterligare en månad på plats. I Hägerstens stadsdelsförvaltning uppfylldes målet under första tertialen. Under andra tertialen och tredje tertialen har platsgarantin hållits.

2. Målet har i huvudsak uppfyllts.

Av 188 avdelningar/grupper har 35 grupper haft fler barn än riktvärdet under en period. Förskolorna arbetar dessutom mycket aktivt med att organisera arbetet med barnen så att de vistas i ännu mindre grupper och konstellationer. Avdelningsbegreppet har utvecklats så att byggnader kan utnyttjas flexibelt och effektivare utan att öka gruppstorlekarna. Se särskild blankett.

3. Målet har i huvudsak uppfyllts.

Resultat och måluppfyllelsen är svår att mäta efter sammanslagningen av stadsdelsförvaltningarna som haft olika genomsnittsvärden. Andelen förskollärare var 43 % vid mättillfället, 15 oktober 2007, SCB- statistik. Vid samma mättillfälle uppgick antalet barn per årsarbetare till i genomsnitt 5.

4. Målet har uppfyllts.

Förskolorna visar god Resultat och måluppfyllelse vad gäller språkutveckling. Bedömningen är baserad på föräldrars nöjdhet, inspektörers omdömen, egna utvärderingar och observationer. Arbetet med utveckling och lärande har genomsyrat förskolorna och har bidragit till att främja barns nyfikenhet och lust att lära. Framgångsfaktorer i analysarbetet har varit videodokumentation och gemensamma reflektioner där dokumentation av arbetet

varit av stor betydelse.

Förskolorna har arbetat medvetet med tydligt uppsatta mål anpassade till den egna verksamheten för språkutveckling, utveckla jämställdhetsarbetet och för att kartlägga risk- och skyddsfaktorer i förskolan så att barnens hälsa främjas. Uppföljning och analys av arbetet har redovisats i enheternas kvalitetsredovisningar för 2007.

5. Målet har uppfyllts.

Det finns en förståelse hos personalen för sin egen betydelse som förebild och normgivare och en vilja att fortsätta utforska förhållningssätt samt utveckla metoder. I en inspektionsrapport bedömdes personalens medvetna arbetssätt som en styrka som motverkar stereotypa könsroller, stödjer barns sociala och empatiska förmåga. Pedagogernas kunskaper har ökat genom t.ex. val av litteratur, val av förändringar i den inre miljön och val i förhållningssätt. Lekmiljöerna har förändrats och förbättrats utifrån både flickors och pojkars behov. Personalens förhållningssätt har blivit mera tydligt och konsekvent. Utvärderingen av visar att förskolans läroplan är väl omsatt i arbetet på de olika förskolorna.

6. Målet har uppfyllts.

Förskolorna har många och bra rutiner för att förebygga olyckor samt förebygga skador och ohälsa. Personalens medvetenhet om vikten av att arbeta förebyggande har ökat. Kris- och katastrofpärmar, beskrivningar av rutin finns som samlas i särskild pärm som är känd bland personalen och föräldrarna. Inspektioner har skett som visat på styrkor och svagheter, vilket bidragit till utveckling och förbättring av miljö och förhållningssätt.

Uppföljning av övriga frågor

Hägersten - Liljeholmen är några av de områden i staden där det byggs mest nya bostäder i staden och efterfrågan på barnomsorg har ökat avsevärt under några år. Ny- och utbyggnad av förskolor samt att garantera barnomsorgsplats inom garantitid har präglat en stor del av avdelningens arbete under året. Stadsdelen har ökat sitt förskolebestånd med 21 nya avdelningar.

Personalens kompetens såväl chefer som medarbetare har stärkts genom olika utbildningsinsatser. Arbetet med att öka andelen förskollärare fortgår och lyckas rätt väl trots det stora behovet av ny personal till nya avdelningar.

Förskolorna har arbetat aktivt med att skapa en bra övergång till skolan. Tydliga rutiner finns för förskolornas arbete som utvärderas och utvecklas genom kvalitetssäkring.

Högre kvalitet i omsorgen

Projektet Kravmärkt yrkesroll och andra kvalitetsprojekt inom äldreomsorgen har fortsatt eller påbörjats under året. Den öppna träfflokalen Kravatten har gett yngre personer inom socialpsykiatrien sysselsättning och samvaro. En familjecentral har öppnats i Liljeholmen i

samarbete med landstinget. Personer med samsjuklighet (s.k. dubbeldiagnos) har fått tillgång till ett specialiserat team på den integrerade beroendemottagningen Team Liljeholmsberget.

Äldreomsorg

Kommunfullmäktiges mål

- Kvaliteten i omsorgen ska öka jämfört med föregående år.
- Den enskilde ska ges större inflytande över insatsen.
- Kvalitetsgarantier för biståndsbedömningen ska införas som syftar till att säkerställa att en rättvis och lika biståndsbedömning sker i hela staden.
- En värdighetsgaranti ska arbetas fram.
- Livskvaliteten för de äldre inom vård- och omsorgsboenden samt för hemtjänstmottagare ska öka genom att vardagsaktiviteter ges en mer framträdande roll.
- Servicehus ska bevaras som boendeform.
- Hemtjänsten ska utvecklas för att kunna möta ett ökat behov av vård- och omsorgsinsatser i det ordinära boendet.
- Fler öppna dagverksamheter för samvaro och aktivitet ska inrättas
- Fler anhörigvårdare ska uppleva att de får ett bra stöd.
- Samarbetet med landstinget ska förbättras för att öka tryggheten för de äldre.
- Utbildningsgraden ska höjas bland medarbetarna.
- Frivilligorganisationernas arbete med äldre ska uppmuntras och utvecklas
- Satsningar ska göras för att uppmärksamma matens betydelse för äldres hälsa och livskvalitet.

Nämndens mål

1. Stadsdelsnämnden ska erbjuda en vård och omsorg som präglas av god kvalitet, trygghet, rättsäkerhet och ökad delaktighet.
2. Måltidssituationen ska utvecklas och delaktigheten i matplaneringen öka.
3. Den kommunala hemtjänsten ska utvecklas för att kunna möta varje brukares individuella och specifika behov, så att fler kan bo kvar hemma.
4. Anhöriga ska känna sig trygga och veta att det finns olika former av stödåtgärder för dem när behov uppstår.
5. Vård- och omsorgsboendena ska kvalitetssäkra de förebyggande hälso- och sjukvårdsinsatserna.
6. Personalens kompetens ska öka och särskilt inom områdena kost, demensvård och IT.
7. Samarbetet med landstinget ska förbättras för att öka tryggheten för de äldre.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

Interna granskningar av vård- och omsorgsboende, servicehus och hemtjänst, har genomförts utifrån stadens modell för uppföljning. Enheter har också gjort egna brukarundersökningar för uppföljning av sina åtaganden. Uppföljningarna visar att äldreomsorgens verksamheter håller en god kvalitet. Områden som behöver utvecklas och där arbete pågår, är att förbättra den sociala dokumentationen och genomförandeplanerna.

Aktgranskning har genomförts av stadens äldreomsorgsinspektör, som bedömer att Be-

ställarenhetens utredningar är välskrivna och lättförståliga. Avslagen visar att de äldre fått ansöka om vad de önskar, vilket tyder på en hög rättsäkerhet. Dokumentationen om kommunikation och samtycke, samt formuleringar om avslagsbeslut behöver utvecklas. Rutin för att genomförandeplaner inkommer till Beställarenheten från utförarna inom 15 dagar ska säkerställas.

Verksamheterna har arbetat med att de äldre och deras anhöriga i högre utsträckning ska delta i planeringen av insatser, bl.a. genom individuella möten med kontaktpersonen, samt i upprättandet och uppföljningen av genomförandeplanen. Enheterna inhämtar också och följer upp klagomål och synpunkter för att förbättra verksamheten och servicen till den enskilde. Förtroenderåd, boråd och matråd finns på flera verksamheter.

Inom äldreomsorgen har en kvalitetsgrupp tillsatts med uppdrag att ta fram en modell för ledningssystem för kvalitet och säkerhet, samt att se över viktiga rutiner för verksamheten.

2. Målet har uppfyllts.

Dietisterna och projektsamordnaren har genom nutritionsprojektet utvecklat och följt upp de äldres kost och matsituation vid äldreomsorgens verksamheter. Matgrupper har anordnats vid hemtjänst och servicehusen. Inom särskilda boendeformer har nutritionsbedömningar genomförts som lett till individuellt riktade kostbehandlingar. Personal har erbjudits utbildning genom föreläsningar och studiecirklar, bl.a. om kost, nutrition, måltidssituationen och livsmedelshygien.

3. Målet har uppfyllts.

Intern granskning har genomförts vid hemtjänsten, enligt stadens modell för uppföljning av utförare i kundvalsmodellen. Hemtjänsten håller en god kvalitet.

Ett utvecklingsarbete har påbörjats vid en hemtjänstenhet, som innebär en indelning av hemtjänsten i ett omvårdnadsteam och ett stödteam. Inom omvårdnadsteamet finns specialiserade team som är riktade till olika målgrupper, t.ex. äldre med demens, psykiska problem och missbruk. Organisationen införs under hösten 2008. Arbetet med att utveckla den sociala dokumentationen och genomförandeplanerna i ParaSol, har pågått under året. Vissa tekniska problem har förekommit i ParaSol, som försvårat arbetet. Hemtjänstens personal har deltagit i utbildningar inom Kravmärkt Yrkesroll. Se nedan under punkt 6.

4. Målet har uppfyllts.

Stödet till anhöriga har utvecklats och följts upp genom anhörigstödsprojektet, som pågått sedan 2005. En delrapport har lämnats till Länsstyrelsen. Fr.o.m. våren 2007 har en frivilligsamordnare och kurator anställts. Anhöriga har erbjudits att delta i anhöriggrupper. Individuella stödsamtal, som varit efterfrågat, har tillgodosetts av kurator. Uppsökande verksamhet till äldre par över 80 år har också genomförts.

Anhörigvårdarna har varit nöjda med insatserna och tycker att det känns tryggt att det finns ett nummer att ringa till för stöd och information om anhörigstöd. Anhöriga till demenssjuka har framfört önskemål om ”coachning”, att det ska finnas en person som

följer den anhöriga genom hela vårdkedjan, i kontakterna med såväl kommun som landsting. Anhörigstödsprojektet avser att arbeta vidare med denna fråga. Information och mingel för äldre och anhöriga har anordnats på Axelsbergs och Trekantens servicehus.

5. Målet har i huvudsak uppfyllts.

I den årliga kartläggningen som genomförts av medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) har hälso- och sjukvårdsinsatserna vid vård- och omsorgsboende och servicehus följts upp, bl.a. inom de prioriterade områdena fallprevention, nutrition, trycksårsprevention och utprovning av individuella inkontinenshjälpmedel. Genom ett strukturerat förebyggande arbete kan problem såsom fallskador, näringsbrist, trycksår och inkontinens hos de äldre förhindras. Rutiner och metoder har fastställts för det förebyggande arbetet. Kartläggningen visar att verksamheterna hunnit olika långt i arbetet, vilket innebär behov av utveckling och förbättringar.

”Inkontinensprojektet” vid Trekantens servicehus har visat på goda effekter och inneburit en ökad livskvalitet för de berörda boende.

Rehabiliteringsenheten har kontrollerat de medicinskt tekniska hjälpmedlen. De äldres behov av rehabilitering har tillgodosetts.

Vid några enheter bör arbetet med de prioriterade områdena intensifieras.

6. Målet har uppfyllts.

Projektet Kravmärkt yrkesroll har fortsatt under året. Under 2007 har 372 vårdbiträden/undersköterskor validerats och fått individuella kompetensutvecklingsplaner. 60 vårdpersonal kommer att valideras 2008, då är all vårdpersonal validerade. Antal vårdpersonal som deltagit i olika utbildningar; Demensutbildning 42, vård i livets slut 26, dokumentation 122 och läkemedelskunskap 78. Alla chefer har fått utbildning i metoder och rutiner som är till hjälp vid bl.a. kvalitetssäkring, rekrytering och verksamhetsutveckling.

7. Målet har uppfyllts.

Förvaltningen och landstingets vårdcentraler inom stadsdelen Hägersten-Liljeholmen har under året haft regelbundna möten för planering och uppföljning av de gemensamma projekten. Se också under rubrikerna valfrihet och utvecklingsprojekt.

Den lokala samverkansöverenskommelsen kommer att följas upp under 2008.

Uppföljning av övriga frågor

Omorganisation av utförarverksamheten

Förslag till ny organisation för äldreomsorgens utförarverksamheter har tagits fram under 2007. Den nya organisationen gäller fr.o.m. 1 januari 2008.

Utvecklingsprojekt

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd har erhållit 7,2 mnkr i stimulansbidrag från Socialstyrelsen för att utveckla vården och omsorgen om äldre. Förvaltningen har bl.a. i samverkan med landstingets vårdcentraler arbetat i följande utvecklingsprojekt:

- Rehabilitering, som handlar om att utveckla samarbetet med landstingets hemrehabilitering, kompetensutveckling för vårdpersonal och vardagsaktiviteter, har påbörjats.
- Läkemedelsgenomgångar som utförs med Apoteket, läkare, sjuksköterska och vårdpersonal på stadsdelens vård- och omsorgsboenden och servicehus. Se nedan.
- Kost och nutrition, där nutritionsprojekt i Hägersten har utvecklats och utvidgats till fler verksamheter inom äldreomsorgen. Projektet innehåller bl.a. måltidsgrupper såväl inom hemtjänsten och som servicehusen, enklare matlagning i hemmet och kompetensutveckling.
- Förebyggande arbete med gemensam information och en ”Äldrelots”, pågår. Planer finns att genomföra gemensamma hembesök av biståndshandläggare och distriktssköterska.
- Det sociala innehållet med satsning på mötesplatser har under året utvecklats i samverkan med pensionärs- och frivilligorganisationerna. Planering för IT-café och ”Seniorhälsan” har påbörjats.

Vid Kastanjens sjukhem prövas ett IT-stöd för säker läkemedelsanvändning, som visat sig vara enkelt, effektivt och säkert. Inom Hägerstens hemtjänst planeras att testa en mobiltelefonlösning för säker nyckelhantering.

Äldreomsorgens Beställarenhet har deltagit i projekt tillsammans med landstinget, som syftat till att utveckla WebCare och vårdplaneringen.

Projekt för att utveckla e-tjänster har påbörjats i samverkan med Farsta stadsdelsförvaltning.

Inom ramen för Kravmärkt Yrkesroll har ett projekt startats med webbaserad läkemedelsutbildning för vårdpersonal och handdator för registrering av läkemedel för boende i ordi-närt boende, som har hemsjukvård. Detta sker i samverkan med vårdcentral och Läkemedelsindustriföreningen, LIF.

Ett projekt för ledarskapsutveckling har startats i samverkan med städerna Riga, Vilnius och Liepaja.

Mötesplatser och öppen dagverksamhet

I stadsdelen finns öppna mötesplatser på Fruängsgården, Axelsbergs servicehus, Kastanjens servicehus, Antikträffen i Västertorps centrum och Hövdingagården. Arbetet med att utveckla mötesplatser utifrån konceptet ”Seniorhälsan” har påbörjats. Äldre över 65 år ska erbjudas olika former av aktiviteter, träning och social samvaro.

Förvaltningen har under året sett över möjligheterna att utveckla den biståndsbedömda sociala dagverksamheten. Fr.o.m.1 mars 2008 omvandlas verksamheten till en öppen dagverksamhet, så att fler äldres ges möjlighet att delta.

”Dagkollo”

”Dagkollo” med kortare och längre bussutflykter har anordnas under sommaren och hösten vid äldreomsorgens verksamheter. Utflykterna, som varit mycket uppskattade, har riktats och anpassats till olika målgruppers behov. Pensionärs- och frivilligorganisationerna har deltagit i arbetet.

Servicejänster

Stadsdelsnämnden har under året erbjudit servicejänster till äldre över 75 år, enligt stadens riktlinjer.

Ökade möjligheter till utevistelse och kultur

”Promenadmodellen”, som tidigare omfattat ordinärt boende utökades under 2007 även till servicehusen i stadsdelen. Modellen har erbjudit äldre promenader/utevistelser utan föregående biståndsbedömning och omfattat äldre personer som har biståndsbedömda hemtjänstinsatser, samt svårt att ta sig ut på egen hand. Utförarenheterna har haft vissa svårigheter att kunna planera in utevistelserna. Möjligheterna för de äldre att få komma ut har sett olika ut. Projektet avslutades under december 2007 och den äldres behov av promenader biståndsbedöms enligt stadens riktlinjer.

På servicehusen har de boende erbjudits olika aktiviteter och kulturella upplevelser, som bl.a. anordnats av förtroenderåden och pensionärsorganisationerna.

Planering av vård- och omsorgsboenden

Den gemensamma boendeplaneringen med grannstadsdelarna Älvsjö och Skärholmen, har fortgått under 2007. I ett nytt inriktningsärende, presenterade förvaltningen en behovsanalys med nya förslag till omstrukturering vid Kastanjens äldreboende och Axelsbergs sjukhem och servicehus.

Kommunstyrelsen beslöt den 9 januari att godkänna stadsdelsnämndens ansökan om att få avveckla verksamheten i hus 3 och 4 inom Kastanjens servicehus. Stimulansbidrag för projektering av Axelsbergs sjukhem och servicehus avslogs med hänvisning den äldreboendeutredning som pågår i staden.

Ej verkställda beslut

Av 6 015 beslut hade äldreomsorgen vid rapportering 31 december 11 ej verkställda beslut. Dessa berörde vård- och omsorgsboende samt servicehus där personerna i fråga önskat ett specifikt boende och sagt nej till erbjudanden. Ett ej verkställt beslut berörde en resursbrist avseende tillsättande av kontaktperson. Se särskild blankett, bilaga 4.

Avvikelser

Det har inrapporterats 701 avvikelser, huvudsakligen inom läkemedelshantering. Medicinskt ansvariga sjuksköterskor har genomgångar med sjuksköterskor och enhetschefer för att säkerställa att rutinerna följs.

Klagomål och synpunkter

De äldres och anhörigas klagomål och synpunkter har tagits tillvara för att utveckla och förbättra verksamheten. Synpunkterna har handlat om att utförandet av insatserna varit försenade samt svårigheter att nå hemtjänsten på telefon. Önskemål om tydligare information har också framförts.

Lex Sarah och Lex Maria

Totalt har 16 Lex Sarah anmälningar gjorts under 2007. Två avser ordinärt boende (hemtjänsten) och 14 vård- och omsorgsboende inkl. servicehus. Två Lex Maria anmälningar har gjorts inom äldreomsorgen.

Externa granskningar

Socialstyrelsen och länsstyrelsen har granskat Kastanjens demensboende, samt Ljusglimten och Elingården vid Fruängsgårdens vård- och omsorgsboende. Granskningen har varit inriktad på kompetensförsörjning och kompetensutveckling, samt granskning av omvårdnadsjournaler och den sociala dokumentationen. En rapport kommer.

Stadens äldreomsorgsinspektör har under 2007 startat granskningen av äldreomsorgen i Hägersten-Liljeholmen.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Kommunfullmäktiges mål

- Kvaliteten i omsorgen ska öka jämfört med föregående år.
- Den enskilde ska ges större inflytande över insatsen.
- Kvalitetsgarantier för biståndsbedömningen ska införas som syftar till att säkerställa att en rättvis och lika biståndsbedömning sker i hela staden.

Nämndens mål

1. Antalet individuella planer ska öka i jämförelse med 2006 års utgång.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

Alla som har insatser enligt LSS får skriftlig information från förvaltningen om rätten till individuell plan, där det dokumenteras vilka önskemål som personen vill ska tillgodoses, hur det ska gå till och när uppföljning ska ske. Vid utgången av år 2006 hade stadsdelarna Liljeholmen och Hägersten upprättat totalt 22 individuella planer i enlighet med 10 § LSS. I december 2007 hade stadsdelen upprättat 30 individuella planer för enskilda personer som har insatser genom LSS.

Uppföljning av övriga frågor

Inflytande över de insatser som ges utövas av den enskilde genom val av utförare och individuella planer, av grupper av brukare genom brukarråd och av brukarorganisationer genom stadsdelsnämndens handikappråd.

Att brukarna får den insats de har rätt till säkerställs genom att förvaltningen noga följer förvaltningsdomstolarnas avgöranden i mål som gäller tillämpningen av lagarna.

De brukarundersökningar och enkäter till anhöriga som förvaltningen brukar göra har inte kunnat genomföras under 2007 pga. sammanslagningen av förvaltningarna. Kvalitetsarbetet i denna form kommer dock att återupptas under 2008.

Individ- och familjeomsorg, inkl. socialpsykiatri

Kommunfullmäktiges mål

- Förebyggande och tidiga insatser till barn och ungdomar ska prioriteras
- Hemlöshet ska förebyggas och olika stöd- och vårdboenden ska utvecklas
- Alla hemlösa ska omfattas av tak-över-huvudet-garantin
- Missbruk ska förebyggas, särskilt ska nyrekryteringen i åldern 13-25 år motverkas.
- Samarbetet mellan individ- och familjeomsorgen och skolan ska stärkas.
- För personer med psykiska funktionsnedsättningar ska bostäder i olika former byggas ut och möjligheterna till sysselsättning, studier och arbete förbättras.

Nämndens mål

1. Förebyggande och tidiga insatser på hemmaplan till barn och ungdomar ska prioriteras.
2. Hemlöshet ska förebyggas genom tidiga insatser.
3. Hemlösa erbjuds tak över huvudet samt hjälp och stöd att klara ett varaktigt boende.
4. Missbruk ska förebyggas, särskilt ska nyrekryteringen i åldern 13-25 år motverkas.
5. Möjligheterna till lämpligt boende, sysselsättning, studier och arbete för personer med psykiska funktionsnedsättningar ska förbättras.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts.

P.g.a. sammanslagningen av förvaltningarna är det svårt att få fram uppgifter om fördelningen mellan olika typer av insatser för år 2006. Förvaltningen har dock, trots ansträngd budget, fortsatt satsningen på att utveckla förebyggande insatser för barn och ungdomar i form av bl.a. ungdomsmottagning, fältassistenter, förebyggande grupper på mödravårds- respektive barnavårdscentral, KOMET-grupper och öppen råd- och stödverksamhet samt tidiga insatser i form av ungdomsstöd, familjebehandling, gruppverksamheter för barn etc. Medel har också sökts från länsstyrelsen till projekt med förebyggande och tidiga insatser, bl.a. till utökad ungdomsstöd och till att finna insatser för barn i svåra vårdnadstvister.

Under året har drygt 100 barn och ungdomar varit placerade för längre eller kortare tids vård och behandling, varav 57 i familjehem, 29 (huvudsakligen ungdomar) på olika former av hem för vård och boende (HVB) för behandling pga. främst missbruk och kriminalitet och 7 i stödboende för ungdomar. Kortvariga placeringar i endast jourhem har förekommit för 11 barn och ungdomar.

2. Målet har uppfyllts.

Under året har förvaltningen tagit fram nya rutiner för arbetet mot vräkningar. Enligt rutinerna ska förvaltningen, när någon riskerar att bli vräkt pga. störningar, ta kontakt med personen och med hyresvärderna m.fl. för att försöka hitta lösningar som gör att en vräkning kan undvikas. Vid behov kan stödinsatser beviljas eller kontakt förmedlats till andra vårdgivare.

Av de 190 anmälningar med risk för avhysning som finns registrerade under 2007 gällde 33 ärenden störningar i boendet och resten bristande hyresbetalningar. Merparten av alla anmälningar avsåg personer utan barn. I 27 ärenden, varav tre gällde störningar, fanns ett eller flera barn i familjen. Cirka hälften av barnfamiljerna var tidigare kända vid förvaltningen.

Under året vräktes fyra personer, samtliga ensamstående. De som vräktes rörde fall där problem funnits länge och inte gått att lösa. Personen har då erbjudits annat boende. Uppföljningen har skett i varje enskilt ärende.

3. Målet har uppfyllts.

Under 2007 fick 50 personer bistånd enligt stadens tak över huvudet-garanti (TÖG). Ingen ansökan avslogs. Fem av dem som fick bistånd enligt TÖG var inte tidigare kända av förvaltningen och fick bistånd bara för någon enstaka natt via direktintag på ett härbärge eller via socialjouren.

Merparten av TÖG-nätterna tas i anspråk av en grupp på ca tio personer, som har en mycket komplicerad problematik, missbruk i kombination med psykisk ohälsa och/eller neuropsykiatriska funktionshinder. Dessa personer är svåra att nå med andra insatser och det behövs ett tätt samarbete med härbärgesteam, mobila team, psykiatri etc. för att på sikt förändra situationen för dem.

De som fått bistånd i form av TÖG erbjuds kontakt med socialsekreterare för att hitta ett långsiktigt boende. Under 2007 fick 23 personer sådant boende.

För att bättre kunna stötta dem som inte klarar ett helt eget boende har förvaltningen ansökt hos kommunstyrelsen om medel till att inrätta ett eget stödboende med kvalificerad personal. Stödboendet, som ska ha 22 platser, beräknas öppna i början av år 2008.

4. Målet har uppfyllts.

Personer med begynnande missbruk av alkohol, narkotika eller läkemedel kan få hjälp vid Beroendemottagningen Liljeholmsberget, som är samlokaliserad med förvaltningens vuxnenhet. Anmälningar på unga vuxna, under 25 år, remitteras ut till en socialsekreterare som sedan kallar personen till besök via telefonsamtal eller brev. Ett nätverk har nu bildats inom förvaltningen där flera enheter samarbetar för att hitta metoder att arbeta med unga vuxna.

5. Målet har uppfyllts genom bl.a. projektet Växthuset och omstruktureringar inom socialpsykiatrins sysselsättningsenhet.

Beviljade insatser 2007 jämfört med 2006

Antal personer	December 2007	December 2006
HVB/särskilt boende	43	47
Stödbostäder	35	32
Boendestöd	108	105
Sysselsättning	81	90

Antalet personer som bor på hem för vård och boende (HVB) eller särskilt boende har varierat under året. Den totala minskning som skett av placerade på HVB beror på att personer avlidit eller blivit så fysiskt funktionsnedsatta att de behövt andra insatser än socialpsykiatriska. Antalet nya placeringar på stadsdelens egna stödbostäder fortsätter att öka.

Under året 2006 var antalet biståndsbedömda beslut högre främst eftersom förvaltningen under detta år hade ett förenklat beslutsförfarande för personer som deltog i verksamheten ”Torsten”. Några av dessa personer har under 2007 inte sökt bistånd på nytt, vissa har inte fått ansökan om insatsen beviljad.

Genom projektet Växthuset har förvaltningen kunnat öka möjligheten till regelbunden sysselsättning för ytterligare cirka 17 personer under 35 år inom stadsdelen, vilket inte framgår av tabellen ovan. Den öppna träfflokalen Kravatten har därutöver en mängd besökare som inte regelbundet deltar i verksamheten. På Kravatten finns sysselsättning och möjligheter att umgås. Till projektet hör också en hälsocoach, som arbetar med att få igång brukare i olika former av motion och friskvård. Växthuset drivs med stöd av s.k. Miltonpengar t.o.m. februari 2008 och i samverkan med stadsdelsförvaltningarna i Skärholmen och Älvsjö. Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd tar över verksamheten i ordinarie drift efter projektets slut.

Uppföljning av övriga frågor

Insatser för barn och ungdom

Det förebyggande arbetet har under året bestått av olika delar som riktats till både barn, ungdomar och familjer. För att nå familjer i behov av stöd så tidigt om möjligt samverkar

förvaltningen med mödravård, barnavårdscentral och de öppna förskolorna. Under hösten 2007 öppnades en familjecentral genom att en öppen förskola och två av förvaltningens par- och familjerådgivare flyttade till lokaler i anslutning till mödravård och barnavårdscentral i Liljeholmen.

Familjer som önskar stöd kan söka sig till par- och familjerådgivarna eller familjebehandlarna, som även erbjuder samarbetsamtal för separerade föräldrar. Stöd till föräldrar ges också genom KOMET-programmet samt genom gruppverksamhet för ensamma mammor och för unga mammor. Under året har rekrytering gjorts av projektledare till ett projekt som ska drivas av medel från länsstyrelsen, till stöd för barn som lever i familjer med svåra vårdnadstvister.

Barn som lever i familjer med missbruk erbjuds att delta i gruppverksamheten Vågen. Barn och ungdomar som bevittnat våld i hemmet erbjuds individuella samtal enligt Rädda Barnens "Trappan-modell". Barn och ungdomar med psykiskt sjuka föräldrar kan få hjälp genom gruppverksamheten Källan, som bedrivs av Intresseförbundet för schizofreni.

Fältassistenterna arbetar förebyggande bland ungdomar och erbjuder medling med brottsoffer till ungdomar som begått brott. På ungdomsmottagningen i Midsommarkransen kan ungdomar diskutera frågor som har att göra med hälsa, samlevnad och identitetsutveckling. De som behöver insatser erbjuds individuellt utformat bistånd i öppenvårdsform i sin egen miljö av förvaltningens ungdomsstödare. Under året har förvaltningen genom samverkan med bostadsförmedlingen fått tillgång till två träningslägenheter avsedda för ungdomar som av olika skäl inte kan bo i föräldrahemmet. De som bor i träningslägenheterna kommer att få särskilt stöd genom att länsstyrelsen beviljat medel till ett projekt med utökat ungdomsstöd.

Om öppenvårdsinsatser inte räcker till placeras barnet/den unge i första hand i familjehem. Bristen på familjehem gör dock att det kan ta lång tid innan ett lämpligt hem kan hittas, vilket är ett allvarligt problem. Familjehemmen erbjuds alltid utbildning, men framför allt släktinghemmen är tyvärr ofta svåra att motivera till att delta i utbildning. Av de 57 barn som varit placerade i familjehem under året har åtta barn bott hos familjehemsföräldrar som har utbildning. Tjugo barn har bott hos släktingar av vilka ingen har grundutbildning för familjehem. Många av de barn som har familjehemsföräldrar utan utbildning har bott i familjehemmen sedan späda ålder. Vid nyplaceringar ställs numera krav på grundutbildning. Att grundutbildning saknas betyder inte att familjehemmen är helt utan utbildning, utan de har dels handledning, dels möjlighet att delta i seminarier hos stadens familjehemskonsulter. Alla familjehem får också stöd av förvaltningens familjehemssekreterare, som också arbetar mycket med att motivera familjehemmen till att genomgå kvalificerad utbildning.

Under 2007 har förvaltningen utöver det löpande drogforebyggande arbetet fortsatt med de drogforebyggande projekt som inleddes under 2006. Projekten, som bl.a. genomförts i samverkan med föräldrar i området, drivs med stöd av medel från länsstyrelsen.

Vid sidan av den faktiska samverkan som bedrivs har det arbetats med hur strukturen och innehållet i en ny samverkansorganisation för socialtjänst, förskola, skola, polis och fritid ska se ut. De mötesplatser som fanns i Liljeholmen i form av samforum, BUFF-grupp och konsultativt forum ligger till grund för dessa liksom de rutiner man haft i Hägersten.

Missbruk

I slutet av år 2006 flyttade Hägerstens och Liljeholmens vuxenenheter in i nya lokaler som också inrymmer den landstingsdrivna Beroendemottagningen Liljeholmsberget. Under 2007 har vuxenheterna slagits samman till en ny enhet, som påbörjat arbetet med att utveckla verksamheten vad gäller boende, öppenvård och sysselsättning. Enheten har också börjat arbeta tillsammans med förvaltningens barn- och ungdomsenhet för att på ett bättre sätt hjälpa unga vuxna.

Under året fick förvaltningen i uppdrag av stadsdelsnämnden att arbeta efter Socialstyrelsens nyutkomna riktlinjer för missbruksvård. Riktlinjerna innebär att utredningar och insatser ska vila på evidens och beprövad erfarenhet. Arbetet med att införa riktlinjerna sker i samarbete med beroendemottagningen.

Med stöd av medel från länsstyrelsen har förvaltningen arbetat med att utveckla insatserna för personer med samsjuklighet (tidigare kallade dubbeldiagnoser). Två boendestödjare har anställts som tillsammans med en case manager på beroendemottagningen har bildat ett samsjuklighetsteam. Teamet har arbetat med ca 17 personer som både har missbruk och svåra psykiatriska funktionshinder. Projektet fortsätter under 2008 och utökas då med ytterligare en case manager.

Socialpsykiatri

Under året har flera förändringar skett inom socialpsykiatrins sysselsättningsenhet. Träfflokalen Ragnvald har flyttat till samma lokaler som studie- och aktivitetslokalen Torsten i Örnsberg och bildat ToRa, som har både biståndsbedömd och öppen verksamhet.

Hägergruppen, som har biståndsbedömd individuellt anpassad sysselsättning, arbetsträning och arbetsrehabilitering, har flyttat till nya lokaler i Fruängen och inlett en samverkan med landstinget om ett snickeri.

Vid årsskiftet 2006-2007 infördes ett enhetspris för biståndsprövad sysselsättning inom socialpsykiatrin. Det innebär en ökad valfrihet för brukaren som efter eget önskemål kan välja fritt inom förvaltningens utbud av sysselsättning i egen regi. Syftet är också att skapa större flexibilitet och ökade utvecklingsmöjligheter för brukarna.

Nämnden har 36 platser i stödbostäder för personer med psykiska funktionshinder. Samtliga lägenheter är av fullgod standard med egna hygienutrymmen och kök. För dem som behöver mer eller annan omvårdnad än vad som finns på stödbostäderna köper förvaltningen platser på olika hem för vård och boende runt om i landet samtidigt som möjligheten att hitta andra boenden närmare hemorten bevakas.

De som utöver sin psykiska ohälsa också har ett missbruk har möjlighet att vända sig till det samsjuklighetsteam som beskrivs ovan.

Vuxna över 18 år med omfattande och långvariga psykiska funktionshinder kan få stöd av personliga ombud för psykiskt funktionshindrade. Verksamheten finansieras i huvudsak av statliga medel och drivs i samverkan med grannstadsdelarna och landstinget. Brukar- och anhörigorganisationerna RSMH och IFS är representerade i styrgruppen. Lokalt samverkansavtal finns med landstinget och de tre grannstadsdelarna om personer med psykiska funktionshinder.

Särskilda redovisningar

Nämndens arbete med hemlöshet beskrivs ovan under uppfyllelsen av nämndmålen för hemlöshet.

Rörliga team

Med stöd av medel från kommunstyrelsen har en boendestödjare under flera år arbetat på halvtid med att söka upp personer som har psykiska problem kombinerat med missbruk. Boendestödjaren samarbetar nu med de två boendestöjdare som arbetar i det samsjuklighetsprojekt, som finansieras av medel från länsstyrelsen. Genom detta har fler personer än tidigare kunnat nås och motiveras till kontakter med psykiatri etc. Utöver sitt arbete med brukarna har boendestödjarna också en hel del kontakter med anhöriga.

Missbruk

Förvaltningen har under 2007 arbetat enligt åtaganden i den lokala handlingsplanen för Stockholms stads Tobaks-, alkohol- och narkotikapolitisk handlingsplan. Inom förebyggande insatser med delområden tillgänglighetsbegränsning och begränsning av efterfrågan, tidiga insatser samt vård och behandling har ambitionsnivån varit hög och förväntade resultat uppnåtts.

En trygg och snygg stad

I kvinnofridsprojektet Athena har utsatta kvinnor fått intensivt och kvalificerat stöd. Trygghetsvandringar har genomförts och det brottsförebyggande arbetet har vidareutvecklats tillsammans med lokala aktörer.

Individ- och familjeomsorg, inkl. socialpsykiatri

Kommunfullmäktiges mål

- Kvinnofrid ska råda både i hemmen och på gatorna.

Nämndens mål

1. Utveckla stödet till våldsutsatta kvinnor och barn.
2. Utveckla insatser för våldsutövande män.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts genom det arbete som bedrivits inom kvinnofridsprojektet Athena.
2. Målet har delvis uppnåtts genom det arbete som bedrivits inom Athenaprojektet.

Med stöd av medel från länsstyrelsen bedriver förvaltningen tillsammans med stadsdelsförvaltningarna i Skärholmen och Älvsjö kvinnofridsprojektet Athena sedan hösten 2006. Inom projektet har gjorts en kartläggning av hur många kvinnor i området som utsätts för våld i nära relationer. Under våren 2007 anställdes en kvinnostödjare som arbetar med att ge praktiskt stöd till kvinnorna. Samarbete har utvecklats med Fenix självhjälpscenter så att kvinnorna också har möjlighet att delta i självhjälpsgrupper där.

Insatserna till stöd för barn som bevittnat våld har förstärkts genom att fler medarbetare har utbildat sig i s.k. Trappansamtal. Under hösten 2007 genomfördes utbildningar om barn som bevittnar våld för närmare 300 personer inom framför allt förskolan i de tre stadsdelarna.

Under året har också diskussioner förts med Manscentrum om att utveckla insatser för att hjälpa männen som slår.

I december 2007 beviljade länsstyrelsen medel till fortsättning av projektet under ytterligare två år, vilket innebär att en projektledare, en kvinnostödjare och en mansstödjare kan anställas. Därutöver samfinansierar stadsdelsförvaltningarna ytterligare en kvinnostödjare.

Barn och ungdomar som utsatts för våld utom hemmet erbjuds stöd vid stödcentrum för unga brottsoffer.

Uppföljning av övriga frågor

I det nya lokala drog- och brottsförebyggande rådet som bildades under 2007 samverkar förvaltningen, nämnden och polis. Rådet inventerar problem, prioriterar och ansvarar för att åtgärder genomförs och följs upp. Till rådet är kopplat arbetsgrupper där samverkan skett med boende, offentlig och privat verksamhet och det lokala näringslivet i området. På stadsdelsnivå har arbetet rört brottsförebyggande och trygghetsskapande frågor, t.ex.

att minska de negativa konsekvenserna av alkoholmissbruk. Under året har förvaltningen fortsatt att ordna s.k. trygghetsvandringar för att inventera sådant som behöver åtgärdas i utemiljön för att öka trygghet och trivsel samt för att minska risken för brott. I Fruängen har ett antal boende tagit över ansvaret och driver egna trygghetsvandringar.

Ren, snygg och trygg utemiljö

Fler papperskorgar och sopställ har satts upp för att underlätta medborgarnas möjligheter att göra sig av med sitt skräp. Söndagsstädningen fortsatte sommartid på särskilt utsatta ställen utöver den ordinarie städningen på vardagar. Klotter har rapporterats till trafikkontoret som ansvarar för saneringen.

Stadsdelsförvaltningen har regelbundet rensat buskage och sly intill parkvägarna för ökad trygghet. Trafikkontoret ansvarar för belysning men förvaltningen för en fortlöpande dialog med önskemål och synpunkter för bättre belysning där så behövs.

Förvaltningen lämnar samtliga förslag på detaljplaner till Närpolisen för synpunkter ur brottsförebyggande aspekt.

Miljöfrågor

Samtliga bilar som förvaltningen har leasat under 2007 är miljöbilar.

Medarbetarna

Det totala antalet månadsanställda uppgick per den 31 december 2007 till 2067 anställda, varav 1874 är tillsvidareanställda och 193 har tidsbegränsade anställningar. Av dessa är 290 män och 1777 kvinnor. Personalkostnaderna uppgick till 899,6 mnkr (2006: 990,8 mnkr).

Sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron var i genomsnitt 10,2 % i den nya stadsdelsförvaltningen Hägersten - Liljeholmen. Yrkesgrupper som visat en ökad sjukfrånvaro är bl. a. vårdbiträden i åldern 30-39 år 20,1%, vårdare i åldern 20-29 år 14,2 % och personliga assistenter i åldern 30-39år 11,2%. En betydande del av anställda som varit helt sjukskrivna har återkommit och börjat arbeta på deltid vilket är mycket positivt. Dessvärre redovisas dessa personer som sjukskrivna i statistiken. Ett projekt vars syfte är att minska sjukfrånvaron har påbörjats i samverkan med Arbetslivsresurs och de fackliga organisationerna.

Diskriminering

Stadsdelsförvaltningen Hägersten - Liljeholmen har ett pågående ärende för tvisteförhandling. Ärendet är ej avgjort.

Övertalighet

Övertalighet pga. omstrukturering av stadsdelsförvaltningarna Hägersten och Liljeholmen uppgick under året som mest till 48 anställda. Berörda grupper var avdelnings- och enhetschefer, samordnare, administrativa sekreterare, controllers, administrativa assistenter och resurspedagoger.

Jämställdhets- och mångfaldsplan

Uppföljningen av nämndens jämställdhets- och mångfaldsarbete redovisas i bilaga 1.

Ej verkställda beslut och domar

Social omsorg: Den 31 december 2007 fanns två beslut om kontaktperson enligt socialtjänstlagen som inte hunnit verkställas. I dessa båda ärenden finns en planering för verkställighet i början av år 2008.

Äldreomsorg: Vid rapporteringen per den 31 december hade äldreomsorgen 11 ej verkställda beslut av totalt 6 015. Dessa berörde vård- och omsorgsboende samt servicehus där personerna i fråga önskat ett specifikt boende och sagt nej till erbjudanden. Ett ej verkställt beslut berörde en resursbrist avseende tillsättande av kontaktperson.

Se särskild blankett, bilaga 4.

Tillgänglighet

Förvaltningen har sedan flera år en tillgänglighetsgrupp för bebyggelseutvecklingen i Årstadal och Liljeholmen som träffas regelbundet, minst två gånger per år. I gruppen ingår representanter från det lokala handikapprådet, de tekniska förvaltningarna, byggherrar och deras konsulter samt förvaltningens samhällsplanerare. Gruppen har tillkommit för att i större utsträckning kunna tillgodose behov och önskemål från personer med funktionsnedsättningar vid utformningen av torg- och gatumiljöer.

Inom socialpsykiatri har byte skett av lokaler så att alla sysselsättningsverksamheterna utom en, Kravatten, fr.o.m. februari 2008 uppfyller kraven på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. En arbetsgrupp inom förvaltningen har följt frågor med anknytning till funktionsnedsättning och planerat för föreläsningar om bemötande m.m. som ska genomföras under 2008.

Ekonomisk hushållning och sänkt skatt

I utfallet för omstrukturering redovisas nämndens kostnader för sammanslagningen av Hägerstens och Liljeholmens stadsdelsförvaltningar. Inga motsvarande kostnader eller intäkter fanns under 2006. Under 2007 hade nämnden 9,9 mnkr i omstruktureringkostnader, varav kostnaderna för övertalig personal ingår med 3,2 mnkr och de lokalrelaterade omstruktureringkostnaderna uppgår till 6,8 mnkr. Nämnden har redan under 2007 hittat gemensamma lokaler för den nya förvaltningen och enbart mindre lokalanpassningar

kvarstår under 2008. Nämnden beräknar inga övertalighetskostnader under 2008. Redan 2008 beräknar nämnden kunna tillgodogöra sig effekterna av omstruktureringen genom lägre kostnader för i huvudsak administration och lokaler. Den lägre kostnadsnivån beräknas gälla under de närmaste åren. Vid jämförelse av omstruktureringarkostnader med andra stadsdelsnämnder som också har haft sammanslagning av förvaltningar måste beaktas att Hägersten-Liljeholmen har klarat av i stort sett alla omstruktureringarkostnader redan under år 2007 där andra kommer att ha betydande kostnader under kommande år.

Inom förskoleverksamheten har antalet förskoleområden minskats från tio till nio vilket väntas leda till minskade kostnader per barn.

Kommunfullmäktiges mål

- Stadens verksamheter ska vara kostnadseffektiva

Nämndens mål

1. Nämndens verksamheter ska bedrivas på ett kostnadseffektivt sätt inom beslutad budget.

Resultat och måluppfyllelse

Uppföljning har skett i månads i månads- och tertialrapporter samt i bokslut och verksamhetsberättelse. Analys av kostnads- och intäktsutveckling och budgethållning har gjorts i månads- och tertialrapporterna samt i bokslutet. Utbildningar har hållits i prognosarbete. Målet har i huvudsak uppfyllts Analyser och kommentarer redovisas nedan.

Utfall jämfört med budget

(mnkr)	Budget kostn.	Utfall kostn.	Diff.	Budget intäkter	Utfall intäkter	Diff.	Budget netto	Utfall netto	Diff.
Anslag 1									
Nämnd och	62,3	57,7	4,6	-1,3	-1,7	0,4	61,0	55,9	5,1
Individ- o. familjeomsorg	125,5	139,0	-13,5	-10,1	-15,7	5,6	115,4	123,3	-7,9
<i>varav socialpsykiatri.</i>	42,7	52,4	-9,7	-5,0	-8,4	3,4	37,7	44,1	-6,4
Flyktingmottagande	8,1	7,9	0,2	0,0	-0,1	0,1	8,1	7,8	0,3
Stadsmiljöverksamhet	24,5	20,4	4,1	-12,2	-7,8	-4,4	12,3	12,6	-0,3
avskrivningar	1,6	1,3	0,3				1,6	1,3	0,3
internränta	2,4	1,8	0,6				2,4	1,8	0,6
Förskoleverksamhet	343,7	341,4	2,3	-34,7	-35,0	0,3	309,0	306,4	2,6
Skolbarnsomsorg	31,0	27,3	3,7	-6,1	-7,3	1,2	24,9	20,1	4,8
Grundskola	157,3	169,9	-12,6	-9,2	-10,1	0,9	148,1	159,8	-11,7
Särskola	4,5	4,9	-0,4	-0,2	-0,1	-0,1	4,3	4,8	-0,5
Äldreomsorg	580,8	567,4	13,4	-86,6	-78,8	-7,8	494,2	488,6	5,6
Stöd o. service personer m. funktionsnedsätt.	232,2	246,9	-14,7	-63,6	-71,1	7,5	168,6	175,7	-7,1
föreningsverksamhet	17,2	17,0	0,2	-0,3	-0,6	0,3	16,9	16,3	0,6
Övrig verksamhet	5,3	9,9	-4,6	-2,7	-0,9	-1,8	2,6	9,0	-6,4
Summa anslag 1	1596,4	1612,7	-16,3	-227,0	-229,2	2,2	1369,4	1383,5	-14,1
Anslag 2									
Arbetsmarknadsåtgärder	17,9	18,2	-0,3	-12,1	-11,6	-0,5	5,8	6,7	-0,9
Ekonomiskt bistånd	66,6	62,4	4,2	-1,8	-2,1	0,3	64,8	60,3	4,5
<i>varav handläggare</i>	16,7	16,7	0,0	0,0	0,0	0,0	16,7	16,7	0,0
Summa anslag 2	84,5	80,6	3,9	-13,9	-13,6	-0,3	70,6	67,0	3,6
Summa totalt	1680,9	1693,3	-12,4	-240,9	-242,8	1,9	1440,0	1450,5	-10,5
Uttag/avsättning resultatfond									6,4
Summa efter resultatdisposition									-4,1
Omstrukturering									-6,4
Summa nämndens verksamhet									2,3

Nämnden visar för 2007 ett totalt nettounderskott jämfört med budget med 10,5 mnkr före resultatdispositioner. Anslag 1 visar ett nettounderskott med 14,1 mnkr och anslag 2 visar ett nettoöverskott med 3,6 mnkr. Efter resultatdispositioner visas ett nettounderskott med 4,1 mnkr. Efter att hänsyn tagits till nettounderskott om 6,4 mnkr för omstrukturingskostnader i samband med sammanslagningen av Hägerstens och Liljeholmens stadsdelsförvaltningar redovisar nämnden ett nettoöverskott med 2,3 mnkr.

Nämnd- och förvaltningsadministration visar ett nettoöverskott med 5,1 mnkr jämfört med budget. Överskottet beror huvudsakligen på minskade lokal- och personalkostnader till följd av sammanslagningen. Kostnaderna för personal kunde minskas snabbare än vad som beräknades i verksamhetsplan 2007. Överskottet beror även på minskade kostnader för datasystem till följd av sammanslagningen.

Individ- och familjeomsorgen visar ett nettounderskott med 7,9 mnkr jämfört med budget. Underskottet beror huvudsakligen på ökade kostnader jämfört med budget för insatser inom socialpsykiatrin. Kommunfullmäktiges tilldelning till socialpsykiatrin minskades inför 2007. Verksamheten har under 2007 påbörjat anpassningen av kostnaderna till de

förändrade förutsättningarna, men inte lyckats fullt ut. Därutöver finns ett underskott för barn och ungdom, bl.a. beroende på kostsamma placeringar och uteblivna intäkter från Migrationsverket. Assistansenheten och vuxenenheten som tidigare visat underskott visar för 2007 en budget i balans. Nämnden begär hos kommunstyrelsen att ombudgetera ej förbrukade medel med 1,1 mnkr för införande av ny vårdform inom socialpsykiatri.

Flyktingmottagande visar ett nettoöverskott med 0,3 mnkr. Överskottet beror i huvudsak på att antalet barnfamiljer minskat under sista kvartalet.

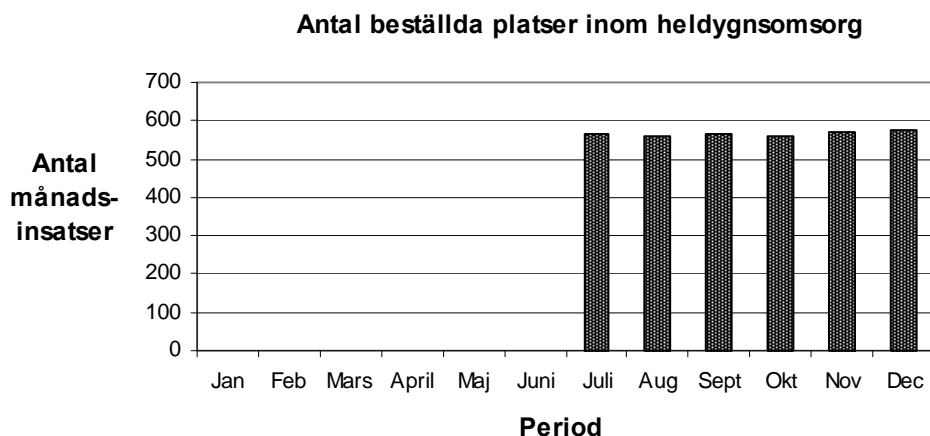
Stadsmiljöverksamheten visar ett nettounderskott med 0,3 mnkr. Underskottet beror på att nämnden i november överlämnade intäkter för markupplåtelser till trafikkontoret. Det var inte tydligt om regleringen skulle ske vid verksamhetsövergången. Avskrivningar och internränta visar ett överskott med 0,9 mnkr mot budget. Avvikelsen beror på att en del av investeringarna inte genomförts enligt plan och att aktiveringarna därmed har försenats.

Förskoleverksamheten visar ett nettoöverskott med 2,6 mnkr före resultatdispositioner. Efter resultatdispositioner redovisas ett överskott med 1,3 mnkr. Överskottet beror på ej förbrukade stimulansbidrag som beviljats i enlighet med de gamla reglerna.

Skolbarnsomsorg, grundskola, obligatorisk särskola visar ett nettounderskott med 7,4 mnkr före resultatdispositioner. Underskottet beror på ökade kostnader inom resultatenheter, se resultatenheter nedan. Efter resultatdispositioner redovisas ett underskott med 0,2 mnkr.

Äldreomsorgen visar ett nettoöverskott med 5,6 mnkr. Efter resultatdispositioner redovisas ett överskott med 3,0 mnkr. Överskottet efter resultatdispositioner består av ej förbrukat stimulansbidrag om 0,8 mnkr i samband med ombyggnad av hus C på Fruängsgårdens servicehus vård- och omsorgsboende, ej förbrukat projekteringsmedel om 0,4 mnkr inför ombyggnad av Kastanjens servicehus vård och omsorgsboende, 1 mnkr lägre kostnader inom beställarenheten och 0,8 lägre kostnader inom staben för bl.a. lägre administrativa kostnader till en följd av sammanslagning av förvaltningarna.

Antalet beställda platser inom heldygnsomsorg ökade från 568 i november till 575 i december.

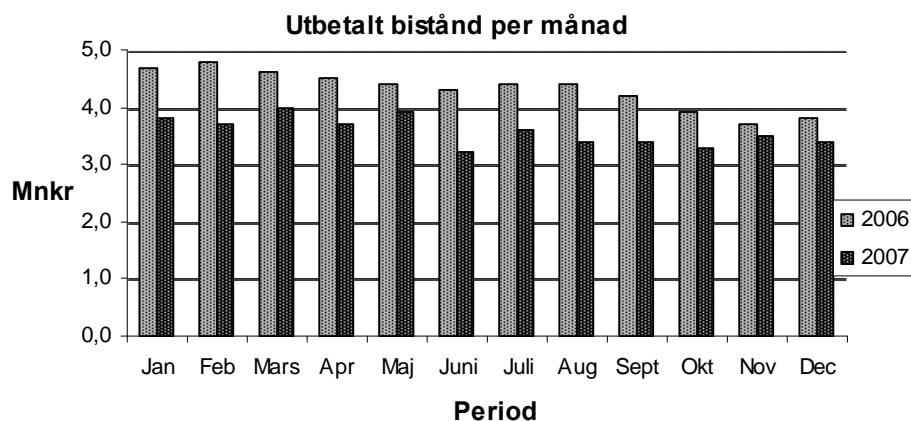
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning redovisar ett nettounderskott med 7,1 mnkr före resultatdispositioner. Underskottet beror på ökade kostnader för placeringar samt på ökade kostnader inom två av resultatenheterna, se nedan. Efter resultatdispositioner redovisas ett underskott med 4,0 mnkr.

Kultur- och föreningsverksamhet redovisar ett nettoöverskott med 0,6 mnkr. Överskottet beror huvudsakligen på minskade kostnader för kultur- och föreningsbidrag. Nya, gemensamma riktlinjer togs fram under 2007.

Omstruktureringen visar ett nettounderskott med 6,4 mnkr, varav 4,2 mnkr avser lokal-kostnader och 2,2 mnkr avser kostnader för övertalig personal. Nämnden beviljades i tertiärrapport 1 budgetjustering med 2,6 mnkr för att täcka kostnader för tomgångshyror. Ingen kostnadstäckning har medgivits för övriga lokalrelaterade omstruktureringskostnader. Nämnden fick ersättning med 0,9 mnkr för att täcka bruttokostnaden för övertalig personal om 3,1 mnkr.

Arbetsmarknadsåtgärder redovisar ett nettounderskott med 0,9 mnkr. Underskottet beror på ökade kostnader för Jobbcentrum och minskade intäkter för OSA-anställningar.

Ekonomiskt bistånd redovisar ett nettoöverskott med 4,5 mnkr. Överskottet beror på minskade kostnader för ekonomiskt bistånd till följd av intensiva insatser samt den gemensamma arbetsmarknaden.

Utfall jämfört med prognoser under året

Sammanläggningen av Hägerstens och Liljeholmens stadsdelsförvaltningar har påverkat förutsättningarna för prognosarbetet under 2007. Förvaltningarna hade delvis haft olika rutiner för prognosarbete och nya gemensamma rutiner har tagits fram. Prognosarbetet har också påverkats av personalförändringar och saldoöverföringar i den nya förvaltningen.

Mnkr	T1	T2	Bokslut 2007	Diff.T2- bokslut	Diff.T2- bokslut %
Anslag 1					
Kostnader	1 595,3	1 605,3	1 612,7	7,4	0,5%
Intäkter	-213,0	-228,7	-229,2	-0,5	0,2%
Netto anslag 1	1 382,3	1 376,6	1 383,5	6,9	0,5%
Anslag 2					
Kostnader	82,2	82,2	80,6	-1,6	-2,0%
Intäkter	-13,9	-13,9	-13,6	0,3	-1,9%
Netto anslag 2	68,3	68,3	67,0	-1,3	-2,0%
Summa netto	1450,6	1444,9	1450,5	5,6	0,4%

Inom anslag 1 blev kostnaderna 7,4 mnkr högre och intäkterna 0,5 mnkr högre än vad som prognostiserades i tertialrapport 2 vilket ger en nettoökning med 6,9 mnkr. Inom anslag 2 blev kostnaderna 1,6 mnkr lägre och intäkterna 0,3 mnkr lägre vilket ger en nettominusning med 1,3 mnkr. Det totala nettoutfallet för nämnden var 5,6 mnkr högre i bokslutet jämfört med tertialrapport 2, vilket motsvarar en avvikelse på 0,4 %. I bruttoavvikelserna finns avvikelser till följd av omslutningsförändringar. Prognossäkerheten varierar dock mellan verksamhetsområdena och prognosarbetet behöver i vissa fall förbättras.

Inom nämnd- och förvaltningsadministration fanns en nettoavvikelse med om 3,1 mnkr prognos i tertialrapport 2. Avvikelsen beror huvudsakligen på svårigheter att uppskatta hur stora kostnadsminskningar sammanslagningen skulle ge, bl.a. fanns inga uppgifter om kostnadsminskningarna för IT-systemen eller i vilken takt övertaligheten skulle minska.

Inom individ- och familjeomsorgen blev nettokostnaderna 9,1 mnkr högre än prognostiserat i tertialrapport 2. Skillnaden beror bl.a. på att det har varit svårt för de berörda enhetscheferna att få en god total bild av de sammanslagna verksamheterna. Andra orsaker är nya placeringar som tillkommit vid barn- och ungdomsenheten under de sista månaderna av året, uteblivna intäkter från Migrationsverket samt att flera planerade "hemtagningar" från dyrbara placeringar inom socialpsykiatrin inte kunnat genomföras. Kostnaderna för boendestöd har också ökat mer än beräknat p.g.a. av att det tillkommit fler brukare med omfattande behov av insatser. En del av skillnaden kan dock förklaras av att prognoserna inte i alla avseenden har redovisat kostnadsökningarnas storlek.

Inom flyktingmottagande blev nettokostnaderna 2,4 mnkr lägre än beräknat i tertialrapport 2. Skillnaden beror huvudsakligen på att fler har kommit i arbete samt att antalet barnfamiljer minskade under det sista kvartalet.

Kapitalkostnaderna blev 0,9 mnkr lägre än beräknat i tertialrapport 2. Skillnaden beror på investeringar inte har slutförts och därmed aktiverats i anläggningsregistret i den takt som planerats i verksamhetsplanen för 2007.

Inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning blev nettoavvikelsen 3,1 mnkr högre än prognostiserat i tertialrapport 2. Skillnaden beror i huvudsak på att en resultatenhets resultat försämrats ytterligare. Det har varit svårt för berörd enhetschef att få en korrekt kostnadsbild av den sammanslagna verksamheten.

Nettokostnaderna för omstruktureringen blev 5,2 mnkr högre än prognostiserat i tertialrapport 2. Nämnden fick inte väntad kostnadstäckning för övertalig personal. Därutöver blev kostnaderna för flytt och lokalanpassningar högre än beräknat. Kostnaden för flytten från lokalerna på Årstaängsvägen och Skridskovägen översteg väsentligt de belopp som entreprenören angivit. Därutöver var anpassningsbehovet för de nya lokalerna större än beräknat, bl.a. genom att kompletterande arbeten för el och arkiv måste genomföras. Därutöver tillkommer sent kända kostnader för flytt och lokalanpassningar för utförarenheter som tvingades hitta nya lokaler när förvaltningshuset på Skridskovägen tomställdes.

Mnkr	T1	T2	Bokslut 2007	Diff. T2- bokslut	Diff. T2- bokslut %
Investeringar					
Utgifter	8,8	8,8	8,3	-0,5	-6,0%
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0%
Nettoutgifter	8,8	8,8	8,3	-0,5	-6,0%

För investeringar blev utgifterna 0,5 mnkr lägre än vad som prognostiserades i tertialrapporterna. Avvikelsen beror på investeringar som inte genomförts enligt plan och därför inte har kunnat aktiveras.

Åtgärder

Enhetschefer och andra berörda medarbetare har under 2007 genomgått en prognosutbildning och även fått utbildning i rapportverktygen ePortfolio och webinfo. Under 2008 kommer utbildningsinsatserna att speciellt inriktas mot de verksamheter där prognossäkerheten varit mindre god under året. Inom individ- och familjeomsorgen och stöd och service till personer med funktionsnedsättning har ett speciellt program lagts upp för regelbunden och omfattande budgetuppföljning med berörda enhetschefer. Även inom nämnd- och förvaltningsadministration, stadsmiljö och kultur- och föreningsverksamhet kommer prognosarbetet att få ökad prioritet under 2008. Uppföljningen i tertialrapporterna kommer att skärpas ytterligare, bl.a. genom noggrannare granskningar av enheternas periodiseringar.

Kostnads- och intäktsutveckling

Nämndens totala kostnader har minskat med 190,5 mnkr. I förändringen ingår 196,8 mnkr för skolbarnsomsorg, grundskola och särskola som överlämnats till utbildningsnämnden. Nämndens personalkostnader har minskat med 91,2 mnkr jämfört med 2006. I förändringen ingår minskade personalkostnader med 122,2 mnkr inom skolbarnsomsorg, grundskola och särskola samt med 6,6 mnkr inom nämnd- och förvaltningsadministration.

Mnkr	Kostnader			Intäkter		
	Utfall 2007	Utfall 2006	Utv.	Utfall 2007	Utfall 2006	Utv.
Anslag 1						
Nämnd- o. förvaltningsadmin.	57,7	67,3	-9,6	-1,7	-4,3	2,6
Individ- o. familjeomsorg	139,0	139,4	-0,4	-15,7	-16,0	0,3
<i>varav socialpsykiatri</i>	52,4	54,1	-1,7	-8,4	-12,1	3,8
Flyktingmottagande	7,9	7,5	0,5	-0,1	-0,0	-0,1
Stadsmiljöverksamhet	20,4	36,1	-15,7	-7,8	-7,2	-0,6
avskrivningar	1,3	1,2	0,1	0,0	0,0	0,0
internräntor	1,8	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Förskoleverksamhet	341,4	307,9	33,4	-35,0	-27,7	-7,2
Skolbarnsomsorg	27,3	53,2	-25,9	-7,3	-11,1	3,9
Grundskola	169,9	335,3	-165,4	-10,1	-21,6	11,5
Obligatorisk särskola	4,9	10,4	-5,5	-0,1	-0,2	0,1
Äldreomsorg	567,4	571,7	-4,3	-78,8	-83,3	4,5
Stöd o. service till personer med funktionsnedsättning	246,9	243,5	3,4	-71,1	-66,4	-4,7
Kultur- o. föreningsverksamhet	17,0	17,6	-0,6	-0,6	-0,4	-0,2
Övrig verksamhet	9,9	0,0	9,9	-0,9	0,0	-0,9
Summa anslag 1	1 612,7	1 792,7	-180,0	-229,2	-238,3	9,1
Anslag 2						
Arbetsmarknadsåtgärder	18,2	23,5	-5,3	-11,6	-17,4	5,9
Ekonomiskt bistånd	62,4	67,6	-5,2	-2,1	-2,9	0,9
<i>varav handläggare</i>	16,7	16,5	0,2	0,0	-0,3	0,3
Summa anslag 2	80,6	91,1	-10,5	-13,6	-20,4	6,7
Summa stadsdelsnämnd	1693,3	1 883,8	-190,5	-242,8	-258,6	15,8

(- minskade kostnader, ökade intäkter. + ökade kostnader, minskade intäkter)

Personalkostnadsutvecklingen

Verksamhet (mnkr)	Utfall 2006	Utfall 2007	Förändr.
Nämnd- och förvaltningsadministration	44,6	38,0	-6,6
Individ- och familjeomsorg inkl. flyktingmottagande	62,7	65,1	2,4
Stadsmiljöverksamhet	3,5	1,8	-1,7
Förskoleverksamhet	230,6	254,3	23,7
Skolbarnsomsorg	40,7	20,0	-20,7
Grundskola	208,3	106,8	-101,5
Äldreomsorg	228,6	240,3	11,7
Stöd o. service till personer med funktionsnedsättning	130,7	133,8	3,1
Kultur- och föreningsverksamhet	6,6	6,9	0,3
Omstrukturering	0,0	3,1	3,1
Arbetsmarknadsåtgärder	21,1	16,1	-5,0
Ekonomiskt bistånd	13,4	13,2	-0,2
	990,8	899,5	-91,3

Kostnads- och intäktsutveckling inom verksamheterna

Kostnaderna för nämnd- och förvaltningsadministration har minskat med 9,6 mnkr, i minskningen ingår 6,6 mnkr i minskade personalkostnader i samband med sammanslagningen. Därutöver finns minskade kostnader för lokaler och datasystem i den nya förvaltningen. Intäkterna har minskat med 2,6 mnkr. Förändringen beror huvudsakligen på minskade intäkter för nu avslutade Kompetensfonds-projekt.

Kostnaderna för individ- och familjeomsorg har minskat med 0,4 mnkr och intäkterna har minskat med 0,3 mnkr. Kostnaderna för flyktingmottagande har ökat med 0,5 mnkr. Intäkterna har ökat med 0,1 mnkr.

Kostnaderna för stadsmiljöverksamhet har minskat med 15,7 mnkr, varav 1,7 mnkr avser personalkostnader. Minskningen beror på överlämningen av ansvaret för gatuskötsel, snöröjning m.m. till annan nämnd inför 2007. Intäkterna har ökat med 0,6 mnkr.

Kostnaderna för förskoleverksamhet har ökat med 33,4 mnkr och intäkterna har ökat med 7,2 mnkr. Förändringen beror i huvudsak på prestationsförändringar och kostnader för lönerörelsen.

Kostnaderna för grundskola, särskola och skolbarnomsorg har minskat med 196,8 mnkr. I förändringen ingår både ökning och minskningar av kostnader och där minskningarna beror på att verksamheterna överlämnades till utbildningsnämnden vid halvårsskiftet.

Kostnaderna för äldreomsorg har minskat med 4,3 mnkr och intäkterna har minskat med 4,5 mnkr. Förändringen beror i huvudsak på minskad försäljning av vårdplatser till andra stadsdelar. Personalkostnaderna har ökat med 11,7 mnkr. Ökningen beror på, förutom löneökningen, att Axelbergs sjukhem övergick till kommunal regi fr.o.m. oktober 2006.

Kostnaderna för stöd och service till personer med funktionsnedsättning har ökat med 3,4 mnkr. Intäkterna har ökat med 4,7 mnkr. På beställarsidan beror förändringen på att ett ökat behov av platser och mer kostsamma insatser. På utförarsidan beror förändringen på att två enheter från f.d. Liljeholmens stadsdelsförvaltning har haft mycket stora underskott pga. tomma platser, ett extremt kostsamt ärende samt höga lokalkostnader.

Kostnaderna för kultur- och föreningsverksamhet har minskat med 0,6 mnkr, bl.a. till följd av minskade kostnader för konsumentvägledning. Intäkterna har ökat med 0,2 mnkr.

I utfallet för omstrukturering redovisas nämndens kostnader för sammanslagningen av Hägerstens och Liljeholmens stadsdelsförvaltningar. Inga motsvarande kostnader eller intäkter fanns under 2006. Under 2007 hade nämnden 9,9 mnkr i omstruktureringkostnader, varav kostnaderna för övertalig personal ingår med 3,1 mnkr och de lokalrelaterade omstruktureringkostnaderna med 6,8 mnkr. Totalt flyttades ca 200 kontorsplatser från Årstaängsvägen och Skridskovägen. Därutöver avvecklades ca 50 kontorsplatser, De gamla förvaltningskontoren sades upp till den 31 december 2007.

Nämnden har under 2007 hittat gemensamma lokaler för den nya förvaltningen och enbart mindre lokalanpassningar kvarstår under 2008. Nämnden beräknar inga övertalighetskostnader till följd av sammanslagningen under 2008. Redan 2008 beräknar nämnden kunna tillgodogöra sig effekterna av omstruktureringen genom lägre kostnader för i huvudsak administration och lokaler. Den lägre kostnadsnivån beräknas gälla under de närmaste åren. Vid jämförelse av omstruktureringkostnader med andra stadsdelsnämnder som också har haft sammanslagning av förvaltningar måste beaktas att Hägersten-Liljeholmen har klarat av i stort sett alla omstruktureringkostnader redan under år 2007.

Kostnaderna för arbetsmarknadsåtgärder har minskat med 5,3 mnkr. Intäkterna har minskat med 5,9 mnkr. I förändringen ingår minskade kostnader och intäkter för plusanställningar, anställningsstöd och utbildningsvikariat, huvudsakligen till följd av att inga nya beslut fattats inom dessa åtgärder under 2007 och att befintliga anställningar successivt löper ut. Därutöver ingår minskade kostnader och intäkter för offentligt skyddat arbete (OSA) och minskade kostnader för feriearbetare.

Kostnaderna för ekonomiskt bistånd har minskat med 5,2 mnkr, varav 0,2 mnkr avser minskade personalkostnader. Övrig förändring i kostnader beror på intensiva arbetsinsatser samt på fortsatt minskande behov av ekonomiskt bistånd. Intäkterna har minskat med 0,9 mnkr.

Analys av balansräkning

Balansomslutningen har minskat med 2,4 mnkr från ingående balans 2007 till 106,1 mnkr i utgående balans 2007.

Tillgångar

Anläggningstillgångarna ökat med 7 mnkr vilket motsvarar skillnaden mellan investeringar och avskrivningar. Omsättningstillgångarna har totalt minskat med 9,4 mnkr. Kundfordringarna har ökat med 8,7 mnkr, där största delen beror på ökade interna kundfordringar för fakturor avseende stimulansbidrag, ersättning för obekvämt arbetstid, övertid samt övriga ersättningar. Därutöver finns en ökning med 2,2 mnkr för kortfristiga fordringar, till största delen beroende på fordringar hos staten och EU för ersättning från migrationsverket. Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter har minskat med 20,3 mnkr, där en bidragande orsak är att nämnden inte längre har hyreskostnader för skolorna och de avvecklade förvaltningslokalerna.

Skulder

Leverantörsskulden har minskat med 19 mnkr vilket beror på att skolverksamheten överlämnats till utbildningsnämnden. Övriga kortfristiga skulder har minskat med 6 mnkr. Minskningen beror på att kontot för periodisering av projektmedel har förändrats. De periodiserade projektmedlen redovisas i den sammanslagna förvaltningen enbart under förutbetalda intäkter. Upplupna löner och sociala avgifter har ökat med 3,6 mnkr eftersom de centrala anvisningarna för periodisering har ändrats. Förutbetalda intäkter har ökat med 13,5 mnkr till största delen bestående av projektmedel. Slutligen har upplupna kostnader ökat med 9,6 mnkr pga. nya rutiner och bättre periodiseringsunderlag.

Effekter och analys av beslutade åtgärder

I utfallet för omstrukturering redovisas nämndens kostnader för sammanslagningen av Hägerstens och Liljeholmens stadsdelsförvaltningar. Inga motsvarande kostnader eller intäkter fanns under 2006. Under 2007 hade nämnden 9,9 mnkr i omstruktureringkostnader, varav kostnaderna för övertalig personal ingår med 3,1 mnkr och de lokalrelaterade omstruktureringkostnaderna uppgår till 6,8 mnkr.

Nämnden har redan under 2007 hittat gemensamma lokaler för den nya förvaltningen och enbart mindre lokalanpassningar kvarstår under 2008. Nämnden beräknar inga övertalighetskostnader under 2008. Redan 2008 beräknar nämnden kunna tillgodogöra sig effekterna av omstruktureringen genom lägre kostnader för i huvudsak administration. Den lägre kostnadsnivån beräknas gälla under de närmaste åren. Vid jämförelse av omstruktureringkostnader med andra stadsdelsnämnder som också har haft sammanslagning av förvaltningar måste beaktas att Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd har klarat av i stort sett alla omstruktureringkostnader redan under år 2007.

Inom förskoleverksamheten har antalet förskoleområden minskats från tio till nio vilket väntas leda till minskade kostnader per barn.

Projektmedel

Uppgift om de mål eller syften, som finns för de projekt som har varit aktuella under år 2007 redovisas i bilaga 3. Projekt har varit aktuella inom avdelningen för social omsorg,

äldreomsorg och samhällsplanering. För de projekt som har avslutats under år 2007 framgår i vilken grad totalbudget har hållits samt hur mål och/eller syfte uppnåtts.

Projekt med intern finansiering

Redovisning av projekten sker på särskild blankett i bilaga 4.

Projekt med extern finansiering

Redovisning av projekten sker på särskild blankett i bilaga 4.

Utvecklingsprojekt/kompetensfondsmedel

Nämnden har inte haft några utvecklingsprojekt finansierade av resterade medel ur kompetensfonden eller medel från central medelsreserv.

Stimulansbidrag - utbyggnad av lokaler

Redovisning sker på särskild blankett i bilaga 4.

Resultatenheter

En utförligare analys av resultatenheternas resultat finns i enheternas verksamhetsberättelser. Nämnden disponerar 6,4 mnkr ur resultatenheternas fonder i bokslut 2007.

Förskola och grundskola

Ett överskott om 1,6 mnkr fördes över från 2006. Till 2008 överförs ett överskott om 2,9 vilket innebär en ökning av fonden med 1,3 mnkr. Åtgärder har vidtagits inom det förskoleområdet som för över ett större underskott till 2008.

Förskoleområden	Budget 2007	Resultat från 2006	Resultat 2007	I fond 2008
Västertorp	25 728	7	-81	-74
Mälarhöjden	23 216	271	180	451
Fruängen	24 227	-9	20	11
Hägerstensåsen	24 728	1 031	289	1 236
Axelsberg	25 006	315	86	401
Aspudden, avvecklad VP 2008	38 076	0	-7	-7
Gröndal	23 882	0	-514	-514
Ekensberg	16 950	0	393	393
Midsommarkransen	39 247	0	179	179
Årstadal	23 338	0	790	790
Summa förskoleverksamhet	264 398	1 615	1 335	2 866

För grundskola fördes ett överskott med 4,7 mnkr över från 2006. Under första halvåret disponerades 7,1 mnkr, varav 5,7 mnkr disponerades av nya resultatenheter utan resultatfonder. Ett ackumulerat underskott om 2,4 mnkr fördes över till utbildningsnämnden. I skolornas verksamhetsplaner redovisades åtgärder för att klara ekonomin inom budget för helåret 2007. Ett mindre underskott beräknades för första halvåret. Åtgärder har inte vidtagits i tillräcklig omfattning för att få ned kostnaderna under första halvåret.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Ett överskott med 2,2 mnkr fördes över från 2006. Överföringen till 2008 beräknas till ett underskott om 0,9 mnkr vilket innebär en minskning av fonden med 3,1 mnkr.

De avvecklade resultatenheterna Liljeholmens gruppbestäder och Liljeholmens dagliga verksamhet visar ett underskott med totalt 4,2 mnkr. Liljeholmens gruppbestäder visar ett underskott med 1,4 mnkr. Underskottet förs över till 2008 och kommer då att belasta nämndens resultat. Underskottet beror bl.a. på höga lokalkostnader för två nybyggda gruppbestäder samt på ökad kostnad pga. större vårdtyngd i ett enskilt ärende. Liljeholmens dagliga verksamhet visar ett underskott med 2,8 mnkr, varav 1,6 mnkr belastar nämndens resultat 2007 och 1,2 mnkr kommer att belasta nämndens resultat 2008. Överföringen till 2008 med 1,2 mnkr motsvarar 5 % av enhetens bruttobudget, vilket är taket för överföring av resultatenhetens resultat. Underskottet beror främst på att fem platser stått tomma under året.

Klubbackens barn- och ungdomsboende visar ett underskott med 0,2 mnkr. Underskottet beror på att en plats stått tom under en del av året. Gruppbestäderna i Hägersten har ett underskott om 0,4 mnkr pga. en tomplats samt ökad vårdtyngd. Båda enheterna har täckt underskottet av sin fond.

Stöd och service till personer m. funktionsnedsättn.	Budget 2007	Resultat från 2006	Resultat 2007	I fond 2008
Liljeholmens gruppbestäder, avvecklad VP 2008	34 309	0	-1 395	-1 395
Liljeholmens dagliga verksamhet, avvecklad VP 2008	24 376	0	-2 820	-1 219
Glasade gångens dagliga verksamhet	10 850	545	49	543
Västertorps dagliga verksamhet	3 131	166	161	157
Gruppbestäder i Hägersten	19 166	860	-214	646
Klubbackens barn- och ungdomsboende	11 089	622	-369	253
Fruängens yrkesgrupp	1 689	0	93	84
Summa	104 610	2 193	-4 495	-931

Äldreomsorg

Ett överskott med 0,2 mnkr fördes över från 2006. Överföringen till 2008 beräknas till 2,8 mnkr, vilket innebär en ökning av fonden med 2,6 mnkr. De avvecklade resultatenheterna för över ett nettoöverskott med 1,3 mnkr som ianspråkats av nämnden under 2008.

Avveckling av resultatenheterna Ängsgården, Fredrikagården, Elingården och Violen beror på anpassning av organisation inför kommande upphandling. De avvecklade resultatenheterna organiseras i två enheter.

Avvecklingen av Axelsbergs servicehus som resultatenhet beror på den föreslagna omstruktureringen av servicehuset. Underskottet på Axelsbergs servicehus beror på minskad beläggning.

Fruängsgården inkl. Ljusglimten redovisar ett överskott om 1,3 mnkr som en följd av ökade intäkter för högre hemtjänstnivåer samtidigt som personalkostnaderna inte har ökat i samma utsträckning genom bl.a. effektivisering av arbetsscheman.

Rehabenhetsens underskott för 2007 förklaras av högre kostnader för omflyttning av verksamhet inom lokalerna på Fruängsgården. Denna kostnad täcks genom att minska resultatfonden med motsvarande belopp.

Avvecklingen av Hägerstens hemtjänst som resultatenhet beror på enheten bedöms inte kunna hämta in tidigare års underskott under 2008. Hägerstens hemtjänst har under året gjort stora besparingar. Åtgärderna som har vidtagits för att få ned kostnaderna har inte gett tillräcklig effekt under året.

Äldreomsorg	Budget 2007	Resultat från 2006	Resultat 2007	I fond 2008
Ångsgården, avvecklad VP 2008	18 194	-233	732	499
Violen, avvecklad VP 2008	18 873	921	949	944
Fredrikagården, avvecklad VP 2008	18 941	267	596	863
Elingården, avvecklad VP 2008	18 876	-291	637	346
Fruängsgården inkl. Ljusglimten	30 341	54	1 266	1 320
Rehabenheten	11 396	545	-385	160
Hägerstens hemtjänst, avvecklad VP 2008	22 590	-1 025	-375	-1 130
Axelsbergs servicehus, avvecklad VP 2008	22 070	0	-169	-169
Summa äldreomsorg	161 281	238	3 251	2 833

Investeringar

Investeringsplanen visar ett överskott med 0,5 mnkr. Överskottet avser minskade utgifter med 0,3 mnkr för förskjutningar av mindre investeringar och minskade utgifter med 0,2 för investeringarna i Botvidsparken som kunde genomföras till en lägre utgift än beräknat.

Under 2007 har etapp 1 av upprustning av Johannisdalsparken i Mälarhöjden genomförts. Upprustningen fortsätter under 2008 och 2009. Trappa vid klubbacken har renoverats.

I parkleken "Lugnet" har bollplanen belagts med konstgräs och projektering för skateboardanläggning och mer lekutrustning samt grillplats påbörjats. Dessa arbeten drivs av Exploateringskontoret med grönkompensationspengar och färdigställs under 2008. Botvidsparken i Aspudden har byggts om under 2007 för investeringspengar.

Ett parkprogram för hela staden, Stockholms Parkprogram, handlingsprogrammet 2005-2009 för utveckling och skötsel av Stockholms parker och natur, godkändes av Kommunfullmäktige 2006-01-23. Som en fortsättning på och fördjupning av arbetet med Stock-

holms parkprogram ska det i varje stadsdelsområde i Stockholms stad tas fram en parkplan. Parkplanen är en utveckling av det som tidigare kallades grönplaner. För stadsdelsområde Hägersten- Liljeholmen har under 2007 utarbetats en parkplan.

Personal

Kommunfullmäktiges mål

- Staden ska vara en modern och attraktiv arbetsgivare.

Nämndens mål

1. Stärka och utveckla medarbetarnas kompetens och därmed verksamhetens kvalitet.

Uppföljning av nämndens mål

1. Målet har uppfyllts. Kompetenshöjning och kvalitetsförbättringar har genomförts under året och pågår kontinuerligt.

Uppföljning av övriga frågor

I syfte att stärka chefs- och ledarskapet har gemensamma ledardagar/chefsforum genomförts vid 8 tillfällen under år 2007. Ekonomiavdelningen och administrativa avdelningen har genomfört utbildningsinsatser i bl.a. prognosarbete och stadens nya arbetssätt i rehabiliteringsärenden.

Arbetsplatserna har fortsatt att ta emot studerande och praktikanter. Enheterna har i sina lokala verksamhetsberättelser beskrivit antal och yrkeskategori.

Problemet med att rekrytera forskollärare har kvarstått under året. I övrigt har ingen större rekrytering skett.

Staden har ännu inte träffat ett nytt samverkansavtal. Enheterna har ändå fortsatt sitt arbete i samverkan genom att fortsätta med arbetsplatsträffar som ett forum för dialog och delaktighet.

Kommunikation och IT

Kommunfullmäktiges mål

- Stadsdelsnämnden ska aktivt medverka i att utveckla e-tjänster för att effektivisera den kommunala servicen för medborgare och andra brukare

Nämndens mål

1. Stadsdelsnämnden ska aktivt medverka i att utveckla e-tjänster för att effektivisera den kommunala servicen för medborgare och andra brukare.
2. Stadsdelsnämnden skall säkerställa att samtliga anställda inom stadsdelen har tillgänglighet till stadens gemensamma verksamhetssystem.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har uppfyllts. Under 2007 påbörjade förvaltningen arbetet med att ta fram projektansökningar för olika e-tjänstprojekt inom förskola, äldreomsorg, stadsmiljö samt fältförlagt arbete.
2. Målet har uppfyllts. En kontinuerlig uppföljning har skett vid beställning/installering och vid den dagliga datadriften.

Uppföljning av övriga frågor

Utifrån rådande resurser har utbyggnaden av IT-tillgängligheten fortsatt under 2007 genom nydragning av fiber, ADSL, SHDSL och RadioLan. För att hålla en god teknisk nivå i hårdvara har uppdatering och nyinvesteringar skett kontinuerligt och behovsinventeringar har genomförts. Ökad tillgänglighet har förutsatt investeringar i datorer, switchar mm. Med ökad tillgänglighet och tillämpning av IT-system har kraven på systemanvändare växt, särskilt de med begränsad datorvana.

Riskhantering

Kommunfullmäktiges mål

- Stadsdelsnämnden ska ha god kunskap om risker och sårbarhet, som kan påverka nämndens geografiska område och verksamheter.

Nämndens mål

1. Stadsdelsnämnden ska ha god kunskap om risker och sårbarhet inom nämndens geografiska område och verksamheter.

Resultat och måluppfyllelse

1. Målet har i huvudsak uppfyllts. Stadsdelsförvaltningen har under 2007 genomfört en rad aktiviteter i syfte att öka riskmedvetandet och kännedomen om Hägersten-Liljeholmens beredskapsplan.

Det är främst deltagandet i SAMÖ07 som har bidragit till att aktualisera och öka kunskapen inom förvaltningen. Förbättringsförslagen från övningen har arbetats in i förvaltningens nya beredskapsplan som behandlades i stadsdelsnämnden den 13 december 2007. Förvaltningens olika verksamheter har också uppmanats att upprätta eller uppdatera den lokala beredskapsplanen. Beredskapsplanen, dokumentation från övningen och PowerPoint presentationer har lagts ut på Intranätet för kännedom till alla anställda.

En återkoppling av resultaten från övningen har skett till nämnd, samordningsgrupp, chefer och resurspersoner inom förvaltningen. Förvaltningen har samverkat med grannstadsdelar och övriga förvaltningar och bolag vid SAMÖ07 samt deltagit i stadsledningskontorets och socialjourens möten. Under året har stadsdelsförvaltningen upprättat en organisation som stöd för att omvärldsbevaka, hantera och bereda förvaltningens gemensamma säkerhetsarbete. En planering i syfte att ytterligare förankra den nya beredskapsplanen har tagits fram och påbörjas under det kommande året.

Uppföljning av övriga frågor

En gemensam internkontrollplan för Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd redovisades i samband med den justerade verksamhetsplanen för 2007. Uppföljningen av internkontrollplanen redovisas i bilaga 2. Internkontrollplan för 2008 fastställdes av nämnden i samband med verksamhetsplan 2008.

Övriga redovisningar

Nyckeltal

Nyckeltalen redovisas i bilaga 5. Hägersten och Liljeholmens stadsdelsförvaltningar slogs samman vid halvårsskiftet. Rättvisande nyckeltal som avser första halvåret 2007 och tidigare kan därför vara svåra att beräkna. Förvaltningen har avstått från att summera tidigare inrapporterade nyckeltal i de fall då en summering ger nyckeltal som bedöms som uppenbart felaktiga eller missvisande.

Redovisning av kommunfullmäktiges uppdrag

Nedan redovisas kommunfullmäktiges uppdrag.

Servicetjänster till äldre ("fixare")

Stadsdelsnämnderna har i uppdrag att tillhandahålla servicetjänster i form av vaktmästarservice till kommuninvånare som fyllt 75 år. "Fixartjänsterna" är avgiftsfria och ges maximalt sex timmar per år och hushåll. I Hägersten-Liljeholmen genomförs servicetjänsterna av "Fixar David", samt "Fixargruppen" som är en daglig verksamhet/yrkesgrupp inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning.

Ett Stockholm i världsklass – Vision 2030 – Strategisk inriktning

Nämnden har vid framtagandet av mål för 2007 genom kommunfullmäktiges inriktningsmål beaktat intentionerna i Vision 2030. Nämnden kommer att i framtagandet av planer, program och policys att utgå ifrån Vision 2030.

Stockholms Miljöprogram 2008-2011

Nämnden har i verksamhetsplan för 2008 formulerat mål för verksamheternas miljöarbete och utvecklat och fastställt uppföljningsmetoder.

Miljökrav vid upphandling av entreprenader och tjänster

Kommunfullmäktige fattade 26 november 2007 beslut om miljökrav vid upphandling av entreprenader och tjänster. Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd har ännu inte genomfört någon upphandling i enlighet med dessa miljökrav. Miljökrav ställdes i den upphandling av städtjänster som genomfördes tidigare under 2007. Miljöaspekter har beaktats i övriga genomförda och påbörjade upphandlingar, t.ex. ungdomsgårdar.